

Дневникъ

(стенографически)

на

X^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа редовна сесия).

IV заседание, петъкъ, 22-й октомврий 1899 год.

(Отворено въ 3¼ часътъ послѣ пладнѣ, подѣ прѣсѣдателството на прѣсѣдателя Жечо А. Бакаловъ.)

Прѣсѣдатель: (Звъни.) Засѣданието се открива.

Г-нъ секретарьтъ Иванъ Бѣлиновъ, ще прочете имената на г. г. народнитѣ прѣдставители, за да се види кой присѣтствува и кой отсѣтствува отъ засѣданието.

Секретарь Иванъ Бѣлиновъ: (Прочита списъка.) Отсѣтствуватъ прѣдставителитѣ: Апостолъ Сарж-Ивановъ, Александъръ Людскановъ, Атанасъ Ив. Ибишевъ, Бончо Радановъ, Владимиръ Недѣлевъ, В. Панадопуло, Гаврийлъ Константиновъ, Димитъръ Грековъ, Д-ръ К. Стоиловъ, Д-ръ Христо Йордановъ, Йовчо Теневъ, Илия Д. Вълчевъ, Константинъ Апостоловъ, Минчо Нейчовъ, Младенъ Ивановъ, Никифоръ Влаевъ, Никола Странски, Османъ-Бей Салибѣевъ, Панайотъ Г. Чорбаджиевъ, Стефанъ Хр. Савовъ, Тодоръ Табаковъ, Тодоръ Мирковичъ и Христо Папазовъ.

Прѣсѣдатель: Отъ 169 души народни прѣдставители, въ днешното засѣдание отсѣтствуватъ 23 души, присѣтствуватъ 146 души народни прѣдставители; има, значи, законното число народни прѣдставители, за да се отвори засѣданието и да се пристъпи къмъ дневния редъ.

Прѣди да пристъпимъ къмъ разискване въпроситѣ, положени на дневенъ редъ, моля г. секретаря, Д-ръ Динчева, да прочете събрания протоколъ отъ миналото засѣдание.

Секретарь Д-ръ Пеню Динчевъ: (Прочита съкратения протоколъ отъ III-то засѣдание.)

Прѣсѣдатель: Има ли нѣкой отъ г. г. народнитѣ прѣдставители да направи нѣкои бѣлѣжки върху прочетенния съкратенъ протоколъ? (Никой не иска думата.) Понеже никой не прави бѣлѣжка, протоколътъ се приема тъй, както е.

Атанасъ П. Краевъ: Уважаемиятъ мой колега г. Шипковъ направи една таблица, отъ която слѣдва, че въ избранитѣ завчера комисии влизатъ 90 души народни прѣдставители и че останалитѣ 79 души не влизатъ нито въ една комисия. Въ настояще врѣме, когато Събранието нѣма твърдѣ работа, избранитѣ за членове въ разнитѣ комисии ще иматъ възможность да се занимаватъ съ нѣщо; обаче, останалитѣ наши колеги, на брой седемдесетъ и толкова души, оставатъ свободни, безъ да могатъ — въпрѣки своята добра воля — да съдѣйствуватъ на своитѣ колеги въ подготовителнитѣ работи на Събранието.

Прѣсѣдатель: Моля Ви, г. Краевъ! Какво искате съ това?

Атанасъ П. Краевъ: Позволѣте ми — скоро ще свърши! Той констатира още, че има нѣкои г. г. прѣдставители, избрани въ 5, 4, 3 и 2 комисии; и тѣ сж нѣколица. Би било желателно да се тури на дневенъ редъ, ако е възможно за утрѣшното засѣдание или за слѣдующе нѣкое засѣдание, за обсъждане наново въпроситѣ, възбуденъ отъ мене въ миналото засѣдание, та ако се вземе едно, благоприятно за направеното прѣдложение, рѣшение, да се реконституиратъ комисии.

Прѣсѣдатель: Този въпросъ е разрѣшенъ и нѣма защо Народното Събрание да се повръща.

Атанасъ П. Краевъ: Ми се струва, нищо не ми прѣчи да го възбудж отново. Азъ правя това прѣдложение и моля да го турнете на дневенъ редъ.

Прѣсѣдатель: Този въпросъ е разрѣшенъ!

На дневенъ редъ имаме:

I. Попълнение бюрото на Народното Събрание съ петима секретари.

II. Първо четене предложението на Министерството на Финансите за замѣнение датитѣ въ контракта и текста на титритѣ на 5% слѣтъ желѣзнопѣтенъ ипотекаренъ заемъ отъ 260 милиона л. и пр.

III. Докладъ на анкетнитѣ комисии по провѣрката на изборитѣ въ околитѣ: Луковитска, Кулска, Старо-Загорска, Горнѣ-Орѣховска и Сърненогорска.

Какъ желае Народното Събрание да стане избирането на секретаритѣ: кой да ги прѣдлага? (Гласове отъ дѣсницата: Бюрото! — Единъ прѣдставителъ отъ лѣвицата: Както сж написани!)

Бюрото прѣдлага за допълнителенъ секретаръ г. Д-ръ Йорданъ Ц. Нейовъ. Който го приема, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Приема се.

Бюрото прѣдлага г. Д-ръ Кирикъ Н. Провадалиевъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага г. Д-ръ Василь Дочевъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага г. Д-ръ Ф. Симеоновъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага г. Кръстанъ Доцевъ. (Приема се.)

И така, за допълнителни секретари сж избрани г. г. Д-ръ Йорданъ Ц. Нейовъ, Д-ръ Кирикъ Н. Провадалиевъ, Д-ръ Василь Дочевъ, Д-ръ Ф. Симеоновъ и Кръстанъ Доцевъ.

Вториятъ въпросъ отъ дневния редъ е: Първо четене предложението на Министерството на Финансите за замѣнение датитѣ въ контракта и текста на титритѣ на 5% слѣтъ желѣзнопѣтенъ ипотекаренъ заема отъ 260 милиона л. и пр.

Г-да народни прѣдставители! Както знаете, въ миналото засѣдание се рѣши, щото това прѣдложение, заедно съ приложеното къмъ него рѣшение, да се отпечата. Испрати се за отпечатване, но и до сега отъ държавната печатница не се е повърнало напечатано. Така щото, не можа да се раздаде на г. г. прѣдставителитѣ. Питамъ: какъ желае народното прѣдставителство, да се остави за идущето засѣдание да се разгледа, или, понеже е чисто административна работа, да го разгледаме още сега? (Константинъ Панайотовъ: Да остане за слѣдующето засѣдание!) Тогава, този въпросъ ще остане да се разисква въ слѣдующето засѣдание.

Константинъ Липовански: Г-да народни прѣдставители! Менѣ ми се струва, че както това прѣдложение на г. Министра на Финансите, така сжщо и всѣко друго прѣдложение, трѣбва, по духа на Правилника, да се не внася на разискване въ Народното Събрание дотогава, докогато не бжде отпечатадено, докогато не бжде готово за раздаване: защото, вѣрвамъ, че всѣки отъ г. г. прѣдставителитѣ има добрата воля, има желанието, прѣди всичко да изучи всѣки въпросъ, прѣди да се произнесе по него. Както виждате, днесъ на дневния редъ е поставено едно прѣдложение отъ твърдѣ голѣма важность, безъ да бжде напечатано; сега се взема рѣшение да се постави на дневенъ редъ за слѣдующето засѣдание; но, може би, и тогава да не бжде готово, или пъкъ може да се отпечата и 5 минути прѣди да

се разисква по принципъ, да се раздаде, поради което не ще имаме възможность да го изучимъ. Ето защо, азъ моля г. прѣдседателя на Събранието да вземе актъ отъ моитѣ думи и за въ бждѣще, каквото и да било прѣдложение, което подлага на разискване отъ Народното Събрание, да се постави на дневенъ редъ само тогава, когато бжде напечатано, когато бжде готово. Безъ това, ако не се водимъ по тоя редъ, менѣ ми се струва, че не ще можемъ да изучаваме както трѣбва въпроситѣ, които ще бждѣтъ разисквани тукъ.

Прѣдседателъ: Както знаете, г. г. прѣдставители, това прѣдложение се съобщи на г. г. народнитѣ прѣдставители въ миналото засѣдание, когато се и рѣши да се отпечата. То не е донесено още отъ държавната печатница и, по тази причина, не е раздадено. За слѣдующитѣ, едно или двѣ засѣдания, то ще бжде готово и затова сега ще прѣредимъ дневния редъ.

Слѣдва докладътъ на анкетната комисия по избора, станалъ въ Луковитската околия. Както е съобщено на бюрото, докладътъ на анкетната комисия по Луковитския изборъ е готовъ и затова моля докладчика г. Иванъ Я. Поповъ, да докладва.

Петко Каравеловъ: Менѣ ми се струва, г-да прѣдставители, че ония наши другари, които бѣхж испратени като анкетна комисия, трѣбваше да направѣтъ своя рапортъ до комисията за провѣрката на изборитѣ и тамъ да прѣдадѣтъ най-напрѣдъ своитѣ документи, които сж намѣрили и, слѣдъ това, сама комисията за провѣрката на изборитѣ да излѣзе тукъ, чрѣзъ своя докладчикъ, да докладва. Азъ това не знамъ да е ставало. Знамъ, че старата комисия се смѣни съ нова завчера и новата не е могла да разгледа доклада на анкетата. Азъ не вѣрвамъ тоя докладъ да е ходилъ въ провѣрочната комисия, а, прѣспокойно, хората, които съставляватъ анкетата, които сж ходили на мѣстото дохаждатъ право тукъ да докладватъ. Трѣбва докладътъ да иде въ провѣрочната комисия, тя да го разгледа и вземе рѣшение, и тогава да го докладва тукъ. Ние защо избираме комисия, която да прави провѣрка на изборитѣ? Избираме я да разгледа въпроситѣ, да разгледа новитѣ документи или новата експертиза, която сж направили. Затова, азъ ще ви моля докладътъ на тази експертна комисия да отиде въ провѣрочната комисия и тя, чрѣзъ своя докладчикъ, да го докладва на Събранието.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателътъ Йовъ Титоровъ.)

Министъръ Д-ръ Василь Радославовъ: Азъ мисля, че предложението на г. Каравелова не може да се приеме затуй, защото провѣрочната комисия, която е разгледала избора, се е произнесла вече, е дала своето заключение и Народното Събрание подиръ туй нейно заключение се е произнесло за избора въ Луковитската околия напимѣръ да стане анкета. Значи, докладчицитѣ на анкетитѣ нѣматъ никаква работа, анкетнитѣ комисии нѣматъ никакво отношение съ провѣрочната комисия; тѣ иматъ работа съ Народното Събрание. Народното Събрание, слѣдъ доклада на провѣрочната комисия, взема вотъ по извѣстенъ изборъ, или

да се касира, или анкета да стане, или да се приеме. По-нататък, Народното Събрание нѣма вече работа съ тая комисия. Всички тѣ книжа сж били прѣгледани своевременно отъ комисията и всички тѣ работи сж докладвани въ Събранието и Събранието въ публично заседание, слѣдъ като е изслушало доводитѣ на комисията, чрѣзъ нейния докладчикъ, и обясненията на народнитѣ прѣдставители, които сж вземали тогава думата да говорѣтъ, дошло е най-сетнѣ до едно рѣшение да стане анкета; сега, защо пращате анкетата въ провѣрочната комисия? Това нѣма абсолютно никакво значение, защото Народното Събрание е мѣродавното. Въ случая, Събранието е възложило на анкетаторитѣ да отидѣтъ на самото мѣсто да распитатъ, да разузнажѣтъ, доколко сж вѣрни или невѣрни възраженията или контрестациитѣ на извѣстни избиратели; анкетаторитѣ сж вече ходили на мѣстото, разузнали сж въ положителна или отрицателна смисълъ онова, което е било изложено въ възраженията и дохождатъ сега въ Народното Събрание да кажѣтъ онуй, за което бѣхме ги пратили; направо намъ да кажѣтъ, какво сж направили, намѣрили ли сж умѣстни или не оплакванията. Тѣй щото, онова, което прѣдлага г. Каравеловъ, е съвършено бесполезно; то нито отъ формална страна издържа критика. Анкетната комисия е на Народното Събрание. Слѣдъ като се е вече разисквало по извѣстенъ изборъ, била е отредена анкета и сега тая анкета искаме да я чуемъ, ние, Народното Събрание, какво е направила. Защо ще ходи въ комисията, азъ не можахъ да разберѣ, казвамъ, отъ думитѣ на г. Каравелова? (Петко Каравеловъ: Защото всички избори отиватъ въ комисията!) Този изборъ е билъ вече въ комисията и Народното Събрание го е разгледало. (Спасъ Ивановъ: Комисията не го е разглеждала!) Нѣма нужда да отива въ комисията да се произнасятъ 20 пѣти по единъ изборъ. Укажете на Правилника; въ него нѣма такова нѣщо. Досега практиката е била такава. Азъ мислѣ, че трѣбва да се пристѣпи къмъ изслушване доклада на г. г. анкетаторитѣ по избора въ Луковитската околия.

Божилъ Райновъ: Азъ ще допълня думитѣ на г. Министра още и съ този въпросъ: на коя провѣрочна комисия желае г. Каравеловъ да се прѣдстави докладътъ на анкетната комисия? (Петко Каравеловъ: На тази която съществува, разбира се — не на ланската кобила, която е умрѣла!) Добрѣ, но тя не е въ течение на Луковитския изборъ. Значи, ще трѣбва да се поврѣщаме пакъ отъ а б: ще трѣбва новата комисия наново да изучи дѣлото по Луковитския изборъ, да провѣри доклада на анкетната комисия и, най-сетнѣ, да го внесе въ Народното Събрание. Не трѣбва да забравяме, г-да народни прѣдставители, че анкетната комисия е избрана отъ самитѣ насъ и ние сме само, прѣдъ които тия г. г. анкетатори може да даватъ докладъ, а не на провѣрочната комисия. (Петко Каравеловъ: Докладчикътъ тамъ ще го чете!) Г-нъ Каравеловъ често пѣти обича, така да се каже, да се сърди на младитѣ, защото несблюдавали извѣстни формалности; въ тоя случай, обаче, той, като компетентенъ ужъ въ тия формалности по конституционната практика, иде да казва, че трѣб-

вало да се постѣпи, както по-напрѣдъ, т. е. по-напрѣдъ да се докладва въ провѣрочната комисия, а послѣ въ Народното Събрание. Менѣ ми се струва, г-да, че това прѣдложение на г. Каравелова не се прави съ никаква друга цѣль, освѣнъ да си губимъ нашето скъпо врѣме. (Гласове: Вѣрно!) Затова, безъ да губимъ врѣме, нека г. докладчикътъ да каже, какво е извършила анкетната комисия по наша заповѣдъ, т. е. по заповѣдъ на народното прѣдставителство (Иванъ Московъ: Загубили си пантофитѣ!) Ние ще го изслушаме и ако намѣримъ, че трѣбва да отиде въ комисията, само ние сме властни да рѣшимъ да се отнесе дѣлото въ провѣрочната комисия, и тогава ще изпълнимъ прѣдложението на г. Каравелова. Но азъ не можъ да разберѣ, защо сега да се праща дѣлото въ провѣрочната комисия.

Христо Конкилевъ: Азъ мислѣ, г-да прѣдставители, че прѣдложението на г. Каравелова не е тѣй бесполезно, както казва г. Министъръ Радославовъ и както искаше да каже г. Райновъ. Прѣдставитѣ се тукъ доводи, че понеже сме били избрали една анкета отъ самото Народно Събрание, тя, като е ходила на мѣстото и е изучила работата, трѣбвало да докладва направо въ Народното Събрание. Азъ разбирамъ, че между бившата комисия на Народното Събрание, която е изучавала този изборъ, има сега една голѣма разлика отъ тая комисия, която ще докладва тукъ. Именно, заради това тая анкетна комисия, всичко, което е изучила, трѣбва да направи доклада си въ провѣрочната комисия и тая послѣдната да излѣзе тукъ да ни докладва; защото, първата комисия е вече унищожена, а втората ще да докладва справедливостта, или несправедливостта на този изборъ. За да се освѣтлимъ върху туй, трѣбва да излѣзе провѣрочната комисия да ни освѣтли, а не докладчикътъ на анкетната комисия. Ето защо, по тия причини, азъ не можъ да се съгласѣ, че прѣдложението на г. Каравелова не е на мѣстото си. Да говоримъ по този начинъ, както говори г. Райновъ, че всѣко нѣщо, което излиза отъ лѣвицата, било само за да забавя Събранието и да му отнема врѣмето — това оставямъ за негова смѣтка — това не е вѣрно. (Божилъ Райновъ: Азъ такова нѣщо не съмъ казалъ. Не знаешъ какво говоришъ!) Записано е, не е изсѣхнало още!

Никола Ценовъ: И азъ, като членъ на анкетната комисия, никога не можъ да се съгласѣ съ прѣдложението на г. Каравелова, защото не е провѣрочната комисия, която ни е делегирала да провѣримъ Луковитския изборъ, а е Народното Събрание, и, слѣдователно, само на Народното Събрание ние може да даваме отчетъ. Ето защо, азъ моля да се остави безъ послѣдствие прѣдложението на г. Каравелова, като неоснователно, и даже много просто, и да се пристѣпи по-нататъкъ къмъ доклада.

Петко Каравеловъ: Твоето бѣше много сложно!

Константинъ Панаѣотовъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ поддържамъ прѣдложението на г. Каравелова и ще искажъ нѣкои съображения, които ще подкрѣпѣтъ това прѣдложение. Въпросътъ за провѣрката на изборитѣ трѣбва да мине непрѣмѣнно прѣзъ комисията по-напрѣдъ, защото докладътъ на анкетната комисия не е нищо друго, освѣнъ

едни допълнителни свѣдѣния къмъ ония книжа, които имаме при изборното дѣло. Ние имаме случай, когато провѣрвахме изборитѣ въ миналата извънредна сесия, да отлагаме нѣкои избори докато се получатъ допълнителни свѣдѣния; тия допълнителни свѣдѣния, така сжщо се прѣдавахъ на провѣрочната комисия и тя ги прѣглеждаше по-напрѣдъ и даваше рѣшение. Така сжщо, нѣкои избори се отлагахъ, за да се извърши анкета. Обаче, ако за да се извърши анкета е било постановено отъ Народното Събрание, това не значи, че непрѣмѣнно отъ Народното Събрание трѣбва да се прѣгледа докладътъ на анкетната комисия; защото въ нѣкои случаи, провѣрочната комисия сама постановяваше да се извърши анкета, а Народното Събрание одобряваше това нейно рѣшение. Слѣдователно, самата провѣрочна комисия има право да иска да провѣри тия доклади, тия допълнителни свѣдѣния, както казахъ, които ще се прѣдставятъ отъ анкетнитѣ комисии. Г-да народни прѣдставители! Менѣ ми се струва, че наистина докладътъ или свѣдѣнията, които е събрала анкетната комисия, трѣбва по-напрѣдъ да бждатъ внесени въ провѣрочната комисия за да се произнесе тази послѣдната, за касирането или утвърдението на избора. Това внасяне на тѣзи свѣдѣния въ провѣрочната комисия има още и друга практическа полза. Както ви е извѣстно, г-да народни прѣдставители, ние, всѣки отъ насъ отдѣлно, който не влиза въ провѣрочната комисия, който не влиза и въ анкетната комисия, не може да има достъпъ до книжата, които се намиратъ при анкетното дѣло дотогава, докогато тѣ се намиратъ въ анкетната комисия. Не можъ азъ, напиримѣръ, да се явя при едного отъ членоветъ на анкетната комисия и да искамъ книжата, да му кажа: дайте да видя, какви сж тия книжа. Азъ не можъ да се явя, защото не знамъ кой е прѣдседателътъ, не знамъ кой е докладчикътъ, не знамъ кой какъвъ е, съ една дума, не знамъ къмъ кого да се обърна. Напротивъ, когато книжата по анкетното дѣло постъпнѣтъ въ провѣрочната комисия, всѣки народенъ прѣдставителъ може да се отправи до прѣдседателя на провѣрочната комисия, за да поиска да му се даждъ, както книжата по изборното дѣло, тѣй и ония по анкетата, и тогава може да ги прѣгледа свободно. Значи, трѣбва да бждатъ внесени по-напрѣдъ въ провѣрочната комисия, за да се произнесе по-напрѣдъ тя върху тѣхъ и, освѣнъ това, да иматъ възможностъ и всичкитѣ г. г. народни прѣдставители да ги прѣгледатъ и прочетатъ. Ако приемете противното, това, което прѣдлага г. Ценовъ и което се прѣдлага и отъ г. Министра на Вжтрѣшнитѣ Дѣла, тогава вие насъ, народнитѣ прѣдставители, ни лишавате отъ възможността да видимъ, да прочетемъ тия книжа, които сж събрани отъ анкетната комисия, и ние ще се явимъ тукъ да слушаеме това, каквото ще ни говорятъ докладчицитѣ, безъ да знаемъ какви сж самитѣ книжа. Защото, както вече казахъ, книжата, ако ги нѣма въ провѣрочната комисия, не знаемъ къмъ кого да се обърнемъ да ги искаме. Ако се обърнемъ къмъ г. г. анкеторитѣ, тѣ нѣма да ни ги даждъ. Заради това, азъ поддържамъ прѣдложението на г. Каравелова и ходатайствамъ да бждатъ прѣдставени книжата въ провѣрочната комисия и тази послѣдната да се произнесе, да докладва

резултата на избора и да ходатайствува прѣдъ Народното Събрание да се касира или да се утвърди изборътъ.

Прѣдседателствующий Йовъ Титоровъ: Има думата г. Краевъ.

Атанасъ П. Краевъ: Отстѣпямъ реда си на г. Калчева.

Прѣдседателствующий Йовъ Титоровъ: Имате думата, г. Калчевъ.

Константинъ х. Калчевъ: Азъ благодарѣ на г. Краева, че той съзрѣ, че прѣди четворица бѣхъ поискалъ думата и ми я отстъпи.

Г-да прѣдставители! При обещдането на въпроси, какъвто е мандатътъ на единъ прѣдставителъ, азъ мисля, че не трѣбва да се разгорещяваме, а трѣбва по-хладнокрѣвно да ги разглеждаме. По провѣрката на изборитѣ имаме извѣстна процедура и тая процедура трѣбва да спазваме свещено; защото, ако едни данни се провѣрватъ първо отъ секцията, послѣ отъ главната комисия и най-послѣ отъ Народното Събрание, а пъкъ други данни да се провѣрватъ изведнажъ отъ анкетата, както се прочете отъ докладчика, мисля, че не е справедливо. Прието е, че всички данни по изборитѣ трѣбва да минаватъ прѣзъ този процесуаленъ пжтъ, да минаватъ прѣзъ три пжтища: първо секцията, послѣ главната комисия и най-послѣ Събранието. И има логика, има основание да се върши това нѣщо — за да може всестранно да се обждатъ даннитѣ по единъ изборъ. Каза ви се и отъ г. Панайотова, че веднага прѣдложенъ въпросътъ, не може да се схване добръ: има данни, които трѣбва да обмисли човѣкъ. Затова именно сме турили тоя редъ въ изборитѣ. Събранието е мѣродавно да назначава анкетни комисии; но защо назначава анкетни комисии? Защото даннитѣ, които сж прѣдставени, сж недостатъчни. Дохождатъ сега съ нови данни; защо трѣбва първитѣ данни да се провѣрватъ по тоя процесуаленъ редъ, а допълнителнитѣ данни да се провѣрватъ по другъ редъ? Азъ мисля, че това не е логично, не е послѣдователно. Затова, за спазване правата на Народното Събрание, вие трѣбва да приемете, щото всички данни, по какъвто пжтъ и да сж донесени, да минаватъ по тоя процесуаленъ редъ. Тогава само има гаранция, че въпроситѣ по изборитѣ ще се разрѣшаватъ както трѣбва. Тѣй щото, и по форма, когато гласуваме по тоя процесуаленъ редъ, и по сжществото на работата, за да може всестранно да се обждатъ тия данни, трѣбва да минатъ по тоя редъ. И отъ практическа страна, какво ще излѣзе? Ще ги отложимъ сега, комисията или секцията ще се събере утрѣ и ще ги докладва въ понеделникъ; рапортитѣ на анкетнитѣ комисии ще станатъ достояние на секцията и комисията, която се състои отъ 40 души, и ще бждатъ разгледани отъ всички, които се интересуватъ, защото всѣки има право да присѣтствува въ тая главна комисия, гдѣто ще се обждатъ тия данни, и да дойдатъ съ пълно съзнание на работата да даждъ своя гласъ. Тѣй щото, азъ мисля, че ако приемете за новитѣ данни другъ процесуаленъ редъ, вие нахърнявате правата на прѣдставителитѣ и нѣма да погледнете сериозно при обещдането на единъ такъвъ

въпросъ, какъвто е провѣрката на единъ изборъ. Азъ мисля, че тия възгледи — анкетниятъ комисии направо на Събранието да докладватъ разслѣдванята — сж неправи и вие сами ще отложите разискването имъ за друго заседание, докогато провѣрочната комисия се произнесе и прѣдстави резултата отъ изучаванята.

Вълко Нейчовъ: Г-нъ Министрътъ на Вътрѣшнитѣ Дѣла, г. Божилъ Райновъ, г. Никола Ценовъ и други оратори отъ болшинството по прѣдметъ провѣрката на изборитѣ, по които е извършена анкета, налегнахъ на едно обстоятелство, че именно анкетната комисия е дѣло направо на Народното Събрание. Ще ми позволитѣ тия г-да да ги опровѣргахъ. Наистина, че Народното Събрание направо е избрало членовѣтъ на анкетната комисия, но то е взело това рѣшение по прѣдложението на провѣрочната комисия. Така щото, ние не може да отнимаме на анкетната комисия характера на органъ на провѣрочната комисия. Какво е вършила провѣрочната комисия съ прѣдложението да се прати една анкетна комисия по извѣстенъ изборъ? — Тя е искала свѣдѣния, за да види, какво окончателно рѣшение да вземе върху извѣстенъ изборъ. Такъвъ е случаятъ тукъ. Азъ мисля, г-да, че за да бжде единъ изборъ рѣшенъ правилно отъ една комисия, трѣбва непрѣмънно тая комисия да прѣдлага гаранцията на едно всестранно изучаване на въпроса. Случаятъ не е такъвъ сега. Наистина, Народното Събрание е отредило една комисия отъ три члена, много честни човѣци, много усърдни да испитатъ работата добръ, да извършатъ хубаво своята важна задача, но отъ друга страна това всестранно изучаване на фактитѣ, които тая комисия е могла да констатира, не е извършено. И азъ мисля, че самиятъ интересъ на Народното Събрание, да извърши една, колкото се може справедлива провѣрка на избора, по който е имало анкета, ще да приеме тоя другъ начинъ на дѣйствие, като остави добититѣ чрѣвъ анкетата свѣдѣния да ги разисква цѣлата провѣрочна комисия хладнокрѣвно между четири стѣни, не съ огъня на страститѣ, който може да се внася въ разискванята на Народното Събрание. И когато тая провѣрочна комисия въ цѣлостта си прѣдложи избора отъ трибуната, чрѣвъ свой органъ, докладчикътъ, за редовността или за нередовността му, г-да, ние тогава непрѣмънно ще сме по въ състояние да кажемъ думата си да или не. Азъ мисля, че този начинъ на дѣйствие, щото Народното Събрание направо отъ тая комисия да добива утвърдението или инвалидирането на единъ изборъ, ще бжде передовенъ начинъ на дѣйствие и азъ ще ви моля да не го приемате, като имамъ надеждата, че прѣдложението на г. Каравелова ще бжде прието.

Петъръ Н. Даскаловъ: Г-да! Азъ мисля, че много приказки за дребни работи трѣбва да се приказватъ на воденица, а въ Народното Събрание трѣбва да се говори сериозно за сериозни работи. Азъ не мога да разберж, защо на една анкетна комисия, която стои по-горѣ отъ една комисия по изборитѣ, (Константинъ Панайотовъ: Не е вѣрно! — Гласове: А а!) какъто е провѣрочната комисия, да се отнема правото да дойде да докладва направо

свой докладъ прѣдъ народното прѣдставителство. Да, тия трима души въ моитѣ очи стоатъ по-горѣ отъ ония 30—40 души въ тази провѣрочна комисия, защото народното прѣдставителство ги испраща на мѣстото, за да можатъ съ своитѣ очи да видятъ и съ своитѣ уши да чуятъ това, което провѣрочната комисия не е въ състояние, даже съ 40 души, да узнае. И, ако разсждавате логично, нѣма да дириете подъ вола теле. Защо тази комисия, делегирана отъ Събранието, като е обиколила всички мѣста и е провѣрила всичко, да не докладва направо на Събранието, а да отиде да докладва на тази комисия? Азъ мисля, че Народното Събрание, което дава мандатъ на тази анкетна комисия, която не е задължително да излиза отъ самата тази изборна комисия, има право да иска направо да чуе нейното мнѣние. Нѣма защо да отива ти да докладва прѣдъ другата изборна комисия, и съ това само да се губи врѣме. Азъ мисля, че тия хора, които сж ходили 10—20 дни да изучаватъ на мѣстото всички факти и случки отъ очевидци хора, които сж били тамъ, нѣма защо да отиватъ прѣдъ една провѣрочна комисия да излагатъ своето мнѣние, което прѣдъ моитѣ очи е по-мѣродавно отъ онова на провѣрочната комисия. Ето защо, тази анкетна комисия трѣбва да докладва направо прѣдъ Народното Събрание и то, освѣтлено веднажъ по тия избори, нѣма да губи врѣме наново да ги изучава, защото въ извънредната сесия имаме случай да чуемъ доклада. Имаше само извѣстни спорни точки, за които анкетната комисия бѣше назначена да ги изучи, и тя ги е изучила. Ако г. Панайотовъ имаше желание, можеше да намѣри прѣдсѣдателя, или самия докладчикъ и щѣше да изучи всички тия нѣща. (Константинъ Панайотовъ: Не знамъ кой е докладчикътъ!) Вслѣдствие на туй, азъ намирамъ, че е излишно да се губи врѣме и анкетната комисия да докладва направо прѣдъ Народното Събрание, а не да ходи назадъ.

Министъръ Д-ръ Димитъръ К. Вачовъ: Комисията за провѣрката на изборитѣ, както и всѣка друга комисия, г-да народни прѣдставители, не е нищо друго, освѣнъ делегатъ на Народното Събрание. Всѣки пътъ по въпроси, които трѣбва да се изучаватъ, се делегира отъ Народното Събрание една комисия, за да ги изучи и да докладва на Народното Събрание. По изборитѣ имаме специална провѣрочна комисия; тази комисия се е занимала съ онѣзи избори, които сж станали по-рано и ще се занимае съ тия, които сж станали по-късно, слѣдъ извънредната сесия. Прѣдъ тази комисия се е явилъ изборътъ, станалъ въ Луковитъ; тя е разгледала документитѣ, прѣдставила се е прѣдъ Народното Събрание, чрѣвъ свой докладчикъ, и на основание даннитѣ, които сж били прѣдставени и изучени отъ комисията, докладвани прѣдъ Народното Събрание и приети отъ самото Събрание, се е постановило да се назначи другъ делегатъ, друга една комисия, специална, която да отиде на мѣстото, не да прѣгледа само документитѣ, които е имала прѣдиданата комисия прѣдъ себе си, не да разрѣши въпроса на основание на протокола отъ бюрото, нито пъкъ на основание на протеститѣ отъ избирателитѣ, но на самото мѣсто да види, доколко оплакванята, изложени въ тия протести

сж вѣрни, или не сж вѣрни. Тая комисија, азъ мислѣхъ, е най-компетентната да се произнесе върху избора, трѣбва ли да се касира, или да бѣде утвърденъ, възъ основание на това, което е чула, видѣла и провѣрила на мѣстото. Какво повече може да знае общата провѣрочна комисија по избора, отъ туй, което е видѣла и узнала специалната комисија? Азъ мислѣхъ, че ще бѣде безсмислица да твърдимъ, че провѣрочната комисија ще може да дойде до друго убѣждение отъ туй, до което специалната комисија, назначена отъ Народното Сѣбрание, е дошла, слѣдъ като е изслушала на мѣстото избирателитѣ и тия които сж подали протеститѣ. Щомъ е така, трѣбва да дойдемъ до логическото заключение, че тѣй като една анкетна комисија, назначена слѣдъ като сж прѣгледани книгата по избора, направо отъ Народното Сѣбрание, като неговъ делегатъ, е провѣрила на мѣстото всичкитѣ данни, не остава, освѣнъ тази анкетна комисија да ни докладва тукъ, какво е намѣрила и какво е нейното заключение. Дали ще приемемъ нейното заключение, или ще го отхвърлимъ, това е другъ въпросъ. И тѣй, азъ казвамъ: понеже анкетната комисија е сжщо делегатъ на Народното Сѣбрание въ случая и отъ друга страна, понеже тази именно комисија е въ състояние да ни докладва туй, въ което ние сме се съмнѣвали и за което сме я пратили, да ходи на самото мѣсто, ще бѣде безсмислица да се повърне изборътъ наново въ провѣрочната комисија, която го е разглеждала вече и която разглежда изборитѣ само по документитѣ, които се намиратъ при нея. Анкетната комисија ще ни докладва пѣщо повече, ще ни докладва туй, което е видѣла на самото мѣсто. Освѣнъ това, г. г. народни прѣдставители, досега азъ не помнѣхъ такъвъ единъ прецедентъ, какъвто ни се навежда тукъ отъ нѣкои г. г. народни прѣдставители. Напротивъ, азъ си спомнямъ, че по изборитѣ за IV-то Обикновено Народно Сѣбрание, когато г. Каравеловъ бѣше министъръ-президентъ, назначенитѣ анкетни комисији, сжщо направо докладвахъ отъ трибуната на Народното Сѣбрание своето заключение. Нѣма, защо прочее, сега да се повдига този въпросъ, който е разрѣшенъ отъ миналитѣ сѣбрания. Азъ не поддържамъ, че това, което се е практикувало отъ миналитѣ сѣбрания не-прѣмѣнно трѣбва да рѣководи и насъ въ работитѣ ни, но ми се струва, че щомъ нѣма по-силни аргументи, които да ни каратъ да измѣняваме миналия редъ, нѣма защо да измѣняваме парламентарната практика. По тази причина, азъ мислѣхъ, ние правилно ще постѣпимъ, ако прѣдложението на г. Каравелова отхвърлиме и ако пристѣпиме веднага къмъ изслушване доклада на анкетната комисија.

Петко Каравеловъ: Заинтересуванитѣ да прочетѣтъ новитѣ документи, които има!

Д-ръ Стоянъ Даневъ: Г-да народни прѣдставители! Въ парламентарната практика е принципъ, щото Народното Сѣбрание да не бѣде никога изненадано; затова и въ нашия Правилникъ, въ чл. 33-й, е прѣдвидено, че всичкитѣ прѣдложения се внасятъ въ Народното Сѣбрание и то опрѣдѣля денътъ, кога ще се подложи нѣкое отъ тѣхъ на първо четене. Значи, прѣдложенията то ги знае, то ги има на рѣжа, тѣ сж напечатани и Сѣбранието, като

ги изучи, пристѣпѣ къмъ тѣхното четене. Слѣдъ това то може да рѣши, или да не ги прѣприати въ комисија, или пъкъ да стане прѣпращането имъ въ комисија. На всеки начинъ, и тогава, когато процедурата е бърза, Народното Сѣбрание не пристѣпѣ изведнажъ къмъ рѣшаването на въпроситѣ, а прѣдварително ги изучава. Отъ това може да има отклонения, но за тѣзи отклонения Правилникътъ трѣбва да бѣде изриченъ. Такъво едно отклонение прѣдставлява въпросътъ за прошенията: тѣ не се внасятъ напечатани въ Народното Сѣбрание, но, при всичко това, прѣди да се разискватъ, тѣ се изучаватъ въ комисията, и тя ги докладва. А вие знаете, че комисиитѣ сж отворени за всичкитѣ г. г. народни прѣдставители: всеки може да присѣтствува въ тѣхъ при обсъждането на тия прошения; да си състави едно мнѣние по тѣхъ, ако тѣ го интересуватъ, и да се яви тукъ или да ги защитава, или да говори противъ тѣхъ.

Менъ ми се струва, че прѣдложението на г. Каравелова е продиктувано отъ тази именно идея, да не би Сѣбранието да бѣде заставено да се произнася върху въпроси, които не сж му били по-напрѣдъ извѣстни. По тази причина, мислѣхъ, че неговото прѣдложение е приемливо. Но, възрази се: може ли да се допусне, щото анкетната комисија да докладва на провѣрочната комисија? Азъ не виждамъ въ акта на едно докладване прѣдъ провѣрочната комисија, никакво унижение на достойнството на анкетната комисија. Истина е, че Народното Сѣбрание е избрало тая анкетна комисија, но това избиране е станало въ случая по искането на самата провѣрочна комисија. Провѣрочната комисија, като се е занимавала съ избора, намѣрила е нѣкои тъмни работи и затова е поискала да се направи провѣрка на самото мѣсто отъ една анкета, за да се узнае какъ сж текли тия работи; тази анкетна комисија, справедливо е, логично е да бѣде изслушана първомъ отъ провѣрочната комисија и тамъ прѣдставителитѣ да се освѣтлѣтъ върху всичко и слѣдъ това въпросътъ да бѣде внесенъ тукъ за да се разисква и рѣши. Тѣй че, азъ мислѣхъ и отъ тази страна не може да има никакво сериозно възражение на направеното отъ лѣвицата прѣдложение. Наистина, вѣрно е туй, което каза г. Министърътъ на Народното Просвѣщение, а именно, че въ случая нашата практика е била друга. Вѣрно е, че въ нѣкои случаи се е пристѣпвало веднага къмъ докладване прѣдъ Народното Сѣбрание на онова, което е намѣрено отъ анкетната комисија, безъ да се докладва то прѣдварително на провѣрочната комисија, но менъ ми се чини, че тази практика не е била права. И понеже г. Д-ръ Вачовъ самъ каза, че можемъ и да не се придържаме, като слѣдци о тояга, въ нашата практика, случаятъ е сега да изоставимъ настрана оная практика и да приемемъ по-правилната; затова, заключавамъ, да приемемъ прѣдложението на г. Каравелова, защото то отговаря на широкия принципъ въ парламентарната практика, да бѣде освѣтлявано народното прѣдставителство прѣди да се произнася.

Тодоръ Щирковъ: Тѣй като по тоя въпросъ сме достатъчно освѣтлени всички, (Смѣхъ. — Никола Хр.

Габровски: Браво! азъ правя предложение да се прекратятъ дебатитѣ.

Прѣдсѣдателствующий Иовъ Титоровъ: Има предложение да се прекратятъ дебатитѣ. (Гласове: Да се говори!) Затова, ще попитамъ Народното Събрание желяе ли да се прекратятъ дебатитѣ. (Гласове: Желяе!) Който желяе да се прекратятъ дебатитѣ, да си вдигне ръката. (Меншество.) Меншество е, г-да прѣдставители, и затова ще дамъ думата по редъ.

Има думата г. Досевъ.

Константинъ Досевъ: Отказвамъ се.

Миланъ Макавѣевъ: Азъ смѣтамъ, че въпросътъ се обясни доста и че не би трѣбвало да се отговаря толкова другиму, колкото на почтения нашъ колега г. Вълко Нейчовъ. Г-нъ Вълко Нейчовъ вдигна ръка за касирането на единъ прѣдставителъ въ IX-то Обикновено Народно Събрание, за името на когото ще се сътите, като погледнете на прѣдсѣдателствующия Събрание въ тази минута. По избора, станалъ тогава въ Новоселската околия г. Нейчовъ вдигна ръка да се испрати анкетна комисия, каквато се и испрати въ лицето на единъ неговъ приятелъ г. Козаровъ и други, и сжщиятъ тоя г. Козаровъ въ слѣдующата сесия, на тази трибуна докладва, безъ прѣварително да бѣше докладвано на провѣрочната комисия, и тогава биде касиранъ изборътъ на лицето, което сега прѣдсѣдаствува. И г. Нейчовъ вдигна ръка за касирането му. Затова, Вие поне, г. Нейчовъ, нѣмахте резонъ, нѣмахте причини да искате това, което прѣдлага г. Каравеловъ.

Въ VIII-то Обикновено Народно Събрание, по искането на оная партия, на която прави голѣма частица г. Нейчовъ — партията на съединиститѣ — се испрати анкетна комисия по избора на г. г. Недѣлева и Шопова, станалъ тогава въ Станимака, и докладчикътъ на тая комисия, г. Велчевъ, дойде на тая трибуна, прочете своя докладъ и изборътъ биде касиранъ. (Единъ прѣдставителъ: Бай Вълко вдига ли ръка?) Най-много. Въ случая, независимо отъ това, че двѣ Народни Събрания — не едно и сжщото, а VIII-то и IX-то — сж истѣкували и чл. 33-й отъ Правилника, и другитѣ положения, за комисията по провѣрката на изборитѣ, и другитѣ комисии въ такава смисълъ, както сега, споредъ менъ, не може да бжде разбито това и отъ тѣзи почтени наши колеги, които настояватъ, че непрѣмънно докладътъ на анкетната комисия трѣбва да отиде въ провѣрочната комисия. Г-нъ Даневъ собствено ми даде единъ послѣденъ мотивъ, който би трѣбвало да истѣкнѣ, за да видите, че искането на г. Каравелова, като че е прѣсилено. Народното Събрание, а не провѣрочната комисия, праща, делегира анкетна комисия, и въ интереса на една логика, каквато трѣбва непрѣмънно да се проявява въ нашитѣ дѣла, анкетната комисия трѣбва да докладва томува, който я е назначилъ. Народното Събрание, въ миналата си извънредна сесия, не рѣши касирането или некасирането на тоя изборъ, но пожела щото всичкитѣ депутати да се убѣдятъ да видятъ на самото мѣсто, какво е станало и по-

неже не бѣше възможно да отидятъ всичкитѣ прѣдставители, делегирахъ трима души отъ своя страна; тѣзи трима сж длъжни да дойдатъ да докладватъ, да обяснятъ, какъ е станало това, за което сж пратени, на тѣзи, които сж ги испратили. Вие знаете много хубаво, че мнѣнието на комисията, или на секцията не е задължително за насъ; значи, пакъ всичко ще дойде въ Народното Събрание, защото всичкитѣ други данни, които прѣдшествувахъ анкетата, ние ги знаемъ. А нѣкъ тоя, който се интересува да узнае тѣзи, могълъ е да отиде въ комисията да ги изучи, на може и сега, отъ анкетата. Значи, всичко, което можеше и трѣбваше да има на ръцѣ комисията, имала го е анкетната комисия, и понеже анкетната комисия не изхожда отъ никждѣ другадѣ, освѣнъ отъ Народното Събрание, то е и длъжно да я изслуша. Прочее, азъ намирамъ, че едно такова рѣшение, станало прѣзъ VIII и IX-то Обикновени Народни Събрания, не е разбито съ нѣкои по-добри основи и менъ ми се чини, че този даже единственъ мотивъ достатъчно би билъ въ полза на тия, които настояватъ, щото докладътъ да стане сега.

Азъ имамъ хубавото щастие да бѣжъ прѣдставителъ и въ VIII-то Обикновено Народно Събрание, когато не единъ нѣтъ съмъ вземалъ думата, на и сега въ много случаи, и не съмъ прѣдлагалъ прѣкращението на дебатитѣ, но сега поне искамъ този фишекъ да хвърля, затуй прѣдлагамъ да се прекратятъ дебатитѣ.

Прѣдсѣдателствующий Иовъ Титоровъ: Г-да прѣдставители! Има повторно предложение за прѣкращение на дебатитѣ. Споредъ Правилника, длъженъ съмъ да го положя на гласуване.

Драганъ Цанковъ: Ето защо е позоренъ Правилникътъ! Чл. 14-й за това е позоренъ — разбирате ли го?

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Искамъ думата по предложението на г. Макавѣева за прѣкратаване на дебатитѣ. (Гласове отъ дѣсницата: О, хо! — Смѣхъ. — Ржкоплѣскане!) Искамъ да кажъ: дали има право или не г. Макавѣевъ да прави такова предложение. По този въпросъ, моля Вие, дайте ми думата.

Прѣдсѣдателствующий Иовъ Титоровъ: Моля Вие, г-нъ Геннадиевъ. Споредъ Правилника, ще попитамъ Събрание, ако Събрание не е освѣтлено, то ще иска да се продължатъ дебатитѣ.

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Една дума само!

Прѣдсѣдателствующий Иовъ Титоровъ: Не може! И други може да поискатъ да говорятъ!

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Азъ нѣма да говоря по избора. Ще говоря по предложението на г. Макавѣева, който нѣмаше надлежното пълномощно, а въ сжщностъ, по прѣкращението на дебатитѣ, той говорѣше по делегация, безъ да е взелъ думата. Затуй нѣмаше право да прѣдлага прѣкращението на дебатитѣ.

Прѣдсѣдателствующий Иовъ Титоровъ: Моля Вие, г-нъ Геннадиевъ! — Желяе ли Народното Събрание да се продължатъ още разискванията по този въпросъ?

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Нѣма такова предложение има противното!

Прѣдсѣдателствуещий Йовъ Титоровъ: Които отъ г. г. народнитѣ прѣдставители мислѣтъ, че трѣбва да се прѣкратѣтъ дебатитѣ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Значи, нѣма вече да се говори по този въпросъ. Но понеже г. Каравеловъ повдигна този въпросъ и иска да каже нѣколко думи, менѣ ми се струва, че има право да ги каже. (Гласове отъ дѣсницата! А, а! Не може!

Петко Каравеловъ: Ако има важенъ въпросъ въ парламентаризма, той е провѣрката на изборитѣ. Желая да кажѣ нѣколко думи по това. Въ Европа дълго врѣме сѣ мислили, какво може да се направи по това. Въпросътъ е, ако искаме да поправимъ нѣкога добри наши избори, трѣбва да се прѣмахнатъ тия анкети. Намъ ни посочихъ какво ставало въ 1884 год., но азъ можъ да посочѣ, че тогава винаги сѣ били избирани пропорционално и оппозиционери въ анкетитѣ. Тогава първиятъ докладчикъ, Д-ръ Черневъ, бѣше оппозиционеръ. Азъ ще ви кажѣ, че единственото нѣщо, ако искаме да спасимъ изборитѣ, е че трѣбва анкетитѣ да бждѣтъ повѣрени на сѣдебнитѣ власти: сѣдебнитѣ власти трѣбва да бждѣтъ провѣрители на всичко онова, което е станало въ единъ изборъ, а Народното Събрание да рѣшава. Но у насъ това не става. (Гласове: Това е други въпросъ!) Позволѣте! У насъ за членове на анкетнитѣ комисии се избиратъ най-отчаянитѣ партизани, пращатъ се да правѣтъ анкета и тия партизани, безъ да кажѣтъ нѣкоу, дохождатъ тукъ да ни четѣтъ документи и да ни докладватъ, каквото си тѣ щѣтъ. Рѣшете каквото щете, но то ще бѣде най-лошото, което може да направите. (Петъръ Н. Даскаловъ: Ще Ви викатъ въ Англия за министъръ!) А тебе ще викатъ за падаръ.

Прѣдсѣдателствуещий Йовъ Титоровъ: Пристѣпяме къмъ гласуването на въпроса.

Г-нъ Каравеловъ прѣдлага, щото докладитѣ на анкетнитѣ комисии да се не докладватъ въ Народното Събрание, но въ изборната комисия, въ провѣрочната комисия. Който приема това прѣдложение на г. Каравелова, да си вдигне ржката. (Меншество.) Значи, ще се докладватъ направо въ Народното Събрание.

Докладчикътъ г. Поповъ има думата.

Константинъ Панайотовъ: Прѣди да се докладва, има да направѣ едно прѣдложение. Понеже се рѣши въпросътъ...

Прѣдсѣдателствуещий Йовъ Титоровъ: Какво прѣдложение?

Константинъ Панайотовъ: Пакъ отчасти по доклада на анкетната комисия.

Прѣдсѣдателствуещий Йовъ Титоровъ: Въпросътъ е свършенъ, г. Панайотовъ! Има думата г. докладчикътъ.

Д-ръ Никола Геннадиевъ: По доклада и азъ имамъ да направѣ едно прѣдложение.

Прѣдсѣдателствуещий Йовъ Титоровъ: Моля ви се г-да! Вие сте длѣжни да скѣпите врѣмето на Събранието. Не трѣбва да се бавимъ по два часа.

Константинъ Панайотовъ: Азъ ето какво ще заявѣ. Докладътъ на анкетната комисия трѣбва да бѣде напечатанъ, защото . . . (Гласове отъ дѣсницата: О, хо!)

Прѣдсѣдателствуещий Йовъ Титоровъ: Споредъ Правилника тия доклади не се печататъ.

Миланъ Макавѣевъ: Тогава всѣко мнѣние да бѣде печатано.

Прѣдсѣдателствуещий Йовъ Титоровъ: Вие, г-нъ Панайотовъ, искате да измѣнимъ Правилника!

Константинъ Панайотовъ: Ако това е неприемливо, правѣ друго прѣдложение . . .

Прѣдсѣдателствуещий Йовъ Титоровъ: Този въпросъ не може да се разисква. Не можъ да Ви дамъ думата по този въпросъ.

Петъръ Н. Даскаловъ: Азъ моля г. Панайотова да си напечата мнѣнието.

Константинъ Панайотовъ: Понеже се рѣши да се докладва тукъ, то да ни се даде възможность да изучимъ книгата.

Прѣдсѣдателствуещий Йовъ Титоровъ: По изборитѣ докладитѣ не се печататъ. Правилникътъ, по който се водимъ, е изработенъ отъ VII-то Обикновено Народно Събрание, и не е измѣненъ.

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Кой членъ отъ Правилника казва това?

Прѣдсѣдателствуещий Йовъ Титоровъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Ив. Я. Поповъ: (Отъ трибуната.) Народното Събрание, въ извънредната сесия, когато се разгледахъ изборитѣ въ Луковитската околия, опрѣдѣли една анкетна комисия, която да провѣри станалитѣ нарушения по тѣзи избори, и за членове въ тая комисия опрѣдѣли г. Жеча Бакаловъ, менъ и г. Никола Ценовъ.

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Искамъ думата по прѣдложението на г. Панайотова, защото въ Правилника нѣма казано подобно нѣщо. Имате грѣшка; г-не прѣдсѣдателю!

Прѣдсѣдателствуещий Йовъ Титоровъ: Има го въ Правилника. Казано е, че докладитѣ на анкетнитѣ комисии не се печататъ.

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Нѣма такова нѣщо въ Правилника!

Прѣдсѣдателствуещий Йовъ Титоровъ: (Звъни.) Нѣмате думата, г-нъ Геннадиевъ!

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Ако не ми дадете дума, разбира се, азъ нѣма да говорѣ, но азъ Ви моля да си поправите грѣшката, защото въ Правилника нѣма подобно нѣщо.

Прѣдсѣдателствуещий Йовъ Титоровъ: Ако имаше направено прѣдложение да се измѣни Правилникътъ, тогава разбирамъ да говорите по този въпросъ; но, докогато не се измѣни Правилникътъ азъ нѣма да слушамъ Васъ. Четѣте Правилника моля, Ви се!

Д-ръ Никола Геннадиевъ: (Ядосано.) Правилникътъ не пише подобно нѣщо!

Прѣдсѣдателствуещий Йовъ Титоровъ: (Звъни.) Нѣмате думата, г-нъ Геннадиевъ. (Шумъ.)

Константинъ Досевъ: Прочетѣте хубаво чл. 41-й отъ Правилника, послѣдната алинея!

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Грѣшка имамъ! Прочетѣте го ти! Чл. 41-й нищо подобно не пише!

Прѣдсѣдателствующия Иовъ Титоровъ: (Звъни.) Г-нъ Геннадиевъ! . . .

Константинъ Панайотовъ: Нека се прочете чл. 41-й!

Прѣдсѣдателствующия Иовъ Титоровъ: Защо въ тая сесия поддържате това, когато въ миналата сесия не го поддържахте?

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Азъ не разбирамъ г-не прѣдсѣдателю, защо се докачате!

Петъръ Н. Даскаловъ: Г-нъ Геннадиевъ е неграмотенъ човѣкъ; той не знае да чете!

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Азъ знамъ, че г. Даскаловъ е грамотенъ човѣкъ, знае да чете; но не знае да разбира, — като всѣки падаринъ! (Къмъ Даскалова.) Прочетѣте го — имате грѣшка!

Петъръ Н. Даскаловъ: Не се печататъ докладитѣ. (Шумъ.)

Прѣдсѣдателствующия Иовъ Титоровъ: (Звъни.) Моля ви се, г-да, пазете тишина!

Димитъръ Петковъ: За докладитѣ на анкетнитѣ комисии нѣма нищо казано въ Правилника! (Прѣреkanie).

Прѣдсѣдателствующия Иовъ Титоровъ: Г-нъ Геннадиевъ! Моля Ви се . . .

Д-ръ Паскалъ Табурновъ: (Къмъ Геннадиева) Прочетѣте внимателно чл. 41-й и вижте какво се казва тамъ!

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Сърбинъ да ме учи български, не искамъ. Единъ сърбинъ ще ни учи на български тукъ!

Д-ръ Паскалъ Табурновъ: Прочетѣте го по-хубаво!

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Нѣма нужда да го четж! Чл. 41-й не пише подобно нѣщо! Азъ имамъ претенцията да знамъ по-добъръ отъ тебе, отъ единъ сърбинъ, български азикъ!

Прѣдсѣдателствующия Иовъ Титоровъ: Г-нъ Геннадиевъ! Не е приличенъ този азикъ, който употребявате спрѣмо единъ избранъ народенъ прѣдставителъ.

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Кой го е избралъ? Питайте Радославова! Сърбинъ като е, защо ще ме учи български?

Прѣдсѣдателствующия Иовъ Титоровъ: Моля Ви се, г. Геннадиевъ! (Къмъ докладчика.) Продължавайте г. Поповъ!

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Азъ Ви искамъ извинение г-нъ прѣдсѣдателю; но пакъ Ви казвамъ, че имате грѣшка — Правилникътъ не пише подобно нѣщо!

Петъръ Н. Даскаловъ: Въ Правилника не пише, че се печататъ тия доклади.

Прѣдсѣдателствующия Иовъ Титоровъ: Този въпросъ е разрѣшенъ и отъ практиката. Този въпросъ се разисква и рѣши сега.

Докладчикъ Иванъ Я. Поповъ: Отъ Луковитската околия, казвамъ, прѣзъ мѣсець априлий, именно на 25-й априлий, сж били избрани двама народни прѣдставители: единиятъ е Иванъ Г. Балтаджиевъ, а другиятъ е Георги Великовъ, бивши Плъвенски окръженъ управителъ. (Шумъ. — Прѣдсѣдателствующия Иовъ Титоровъ: Моля ви, г-да, пазѣте тишина!) Народното Събрание, въ извънредната си сесия прѣзъ мѣсець май, слѣдъ като разгледа книжата по този изборъ, намѣри, касателно Великова, че

изборътъ е неправиленъ, зарадъ това именно, защото той като длъжностно лице, не може да бѣде прѣдставителъ въ Камарата, и тогазъ г. Великовъ биде касиранъ. Касателно другия, г. Иванъ Г. Балтаджиевъ, Народното Събрание, въ същата тая сесия, за да прѣвѣри оплакванията отъ избирателитѣ на Луковитската околия, както и тѣзи оплаквания, изложени въ нѣколко заявления и контестации отъ тая околия, намѣри за необходимо да назначи една анкетна комисия, която се отправи на мѣстото, за да прѣвѣри основателността или неоснователността на тия оплаквания. Протестътъ на избирателитѣ отъ тая околия, г-да прѣдставители, азъ мислж, че е умѣстно да се прочете, за да може да се види, какво сме намѣрили.

Михаилъ Сарафовъ: Говорѣте по-високо и по-ясно, за да можемъ да чуемъ.

Цвѣтко Таслаковъ: Нищо не чуваме! Ако не може ясно, да вземе другъ да докладва!

Иванъ Н. Бобевски: Вие ако не чувате, ние чуваме. Вземѣте бургия, та си развѣртѣте ушитѣ!

Докладчикъ Иванъ Я. Поповъ: (Чете.) „До г. прѣдсѣдателя на X-то Обикновено Народно Събрание. Протестъ отъ избирателитѣ на II-та Дърманска секция, Луковитска околия, относително нередовноститѣ по произведения на 25-й того изборъ за народни прѣдставители. Господинъ Прѣдсѣдателю! При произвеждане избора на народни прѣдставители въ II-а Дърманска секция, Луковитска околия, се извършихъ слѣдующитѣ нарушения: 1) членътъ отъ бюрото Цвѣтанъ Кузовъ, прѣдсѣдател на Плъвенската окръжна постоянна комисия, избранъ прѣзъ миналия режимъ съ насилие отъ полицията, шефъ на която бѣше тогавашниятъ Плъвенски окръженъ управителъ, а сега кандидатъ за народенъ прѣдставителъ, Георги Великовъ, който се уволни едва прѣди мѣсець и 25 дена — излизаше отъ изборното бюро на нѣколко пѣти и въ училищния дворъ явно насѣкваше агитаторитѣ на кандидата Г. Великовъ, да не допускатъ въ изборното мѣсто избиратели, които не би гласували за г. г. Великова и Ив. Балтаджиевъ; 2) членътъ отъ бюрото Али Алитовъ, цѣли два часа отсъствува отъ бюрото и агитира между избирателитѣ въ изборния дворъ; 3) агитаторитѣ на г. г. Великовъ и Ив. Балтаджиевъ, въпрѣки чл. чл. 103 и 104-й отъ Избирателния законъ и прѣдъчитѣ на самото бюро въ училищния дворъ на изборното мѣсто, раздавахъ готови бюлетини, а късахъ бюлетинитѣ на нашата листа и публично разисквахъ верѣдъ избирателитѣ, като прѣскахъ лъжовни извѣстия и клеветнически слухове, че правителството паднало, че, ако се изберѣли Г. Великовъ и Ив. Балтаджиевъ, въ които руското правителство имало довѣрие, Русия щѣла да даде на всѣки селянинъ по 100 рубли а на България — 60.000.000 л. заемъ съ 3% лихва. Казваме, всичко това, благодарение пълната свобода, се вършеше въ самото изборно мѣсто и бюрото не взе никакви мѣрки противъ тѣзи непозволенни срѣдства. Същото бюро, обаче, заповѣдваше да се отстранятъ онѣзи отъ нашитѣ избиратели, които мислѣше за агитатори на нашата листа; 4) Агитаторитѣ на кандидатитѣ Великовъ и Ив. Балтаджиевъ явно заплашвахъ избирате-

литѣ, че щомъ не гласуватъ за тѣхъ, Великовъ, който щѣлъ да бѣде назначенъ за Плѣвенски окръженъ управителъ, слѣдъ нѣколко дена, щѣлъ да отмищава жестоко. Избирателитѣ, които бѣхмѣ свидѣтели на нечувани насилия, извършени отъ г. Великовъ и полицията му, въ битността му Плѣвенски окръженъ управителъ, естествено бѣше да се страхуваме отъ заплашванията на агитаторитѣ му; 5) съгласно чл. 45-й отъ Избирателния законъ, не можѣтъ да бѣдѣтъ избрани за народни прѣдставители лица, чиято служебна дѣятелностъ се е простирала въ окръжнето докѣ не истекѣтъ най-малко шестъ мѣсеци отъ деня, въ който сѣ освободени отъ длъжностъ. Въпрѣки това, Г. Великовъ си положи кандидатурата, макаръ, че до края на мѣсець януарий бѣше Плѣвенски окръженъ управителъ. Той, въ качеството си на бившъ Плѣвенски окръженъ управителъ, бѣ всѣлилъ ужасъ въ цѣлата Луковитска околия. И, благодарение на заплашванията и лъжливитѣ слухове, които прѣскажъ неговитѣ агитатори въ деня на избора, можа да истѣргне гласовѣтъ на избирателитѣ за себе си и другаря си Балтаджиевъ. Като апелираме къмъ почитаемото Народно Сѣбрание, молимъ най-покорно да се касира изборѣтъ на Г. Великовъ и Ив. Балтаджиевъ и ни сѣ даде възможностъ да упражнимъ свободно нашето право“. Слѣдватъ подписитѣ на избирателитѣ.

По сѣщия изборъ, г-да прѣдставители, има подадени и други заявления. Заявление отъ Пано С. Поповъ, съ което е искалъ ускоряването на избора, защото се замедлявалъ въ тая Ракитска секция, и послѣ заявление отъ Петра Табаковъ, съ което заявява, че имало спиране на гласоподаването и че не е вървѣло бързо и моли прѣдсѣдателя да ускори гласоподаването. Сѣщо едно заявление има подадено отъ Стояна Ненковъ, който изброява купъ нарушения, като казва така: че имало кѣсане на бюлетини, че имало шайки организирани, които тероризирали избирателитѣ вътрѣ въ изборното мѣсто, имало пияни хора, които били напоявани отъ Великова и тероризирали избирателитѣ. Едно заявление има отъ нѣкой си Нино Герговъ, но то не е важно, защото въ него той се оплаква, т. е. възстава противъ избора на Георги Великова, като казва: азъ съмъ избраниятъ Великовъ, а не онзи, който е прогласенъ.

По тия оплаквания, г-да прѣдставители, постѣпили въ Народното Сѣбрание, ние, анкетната комисиия, прѣзъ августъ мѣсець заминахме въ Луковитската околия, кѣдѣто се бавихме около 20 дни и можахме тѣтелно да схванемъ тия именно факти, които сѣ изложени въ констатациитѣ на Луковитскитѣ избиратели, като обиколихме повечето села въ тая околия.

Азъ тукъ ще споменѣ, че отъ с. Влѣсничевъ нѣкой си Христо Стояновъ и Василь Йолевъ заявяватъ, че кандидатѣтъ Балтаджиевъ вътрѣ въ изборното мѣсто кѣсалъ, както тѣхнитѣ бюлетини, тѣй и на много други избиратели съ правителственитѣ кандидати, и имъ давалъ други за себе си и Великова. Това го казватъ Христо Стояновъ и Василь Йолевъ. Тѣ се оплакали на прѣдсѣдателя на бюрото за тия беззакония, които се вършели отъ страна на Балтаджиева и Великова, кандидатъ тогава за народенъ

прѣдставителъ, но прѣдсѣдателятъ на бюрото имъ отговорилъ, че Балтаджиевъ е отъ нашитѣ и е свободенъ, каквото ще да върши. Това го казватъ тия двамата. Тия сѣщитѣ твърдѣтъ, че Балтаджиевъ на всеуслышание говорилъ, какво правителството слѣдъ три дни ще паднѣло и тогава той ще си отмищава жестоко. Това е едно отъ агитационнитѣ сръдства на Великова. Казватъ още, че Йончо Влаховъ държалъ бюлетини опозиционни вътрѣ до вратата на изборното мѣсто и ги е раздавалъ. Той, Влаховъ, сѣ бившия кметъ Пано Миховски и други прѣдвождали шайка и сѣ се нахвърлили съ колове въ рѣцѣ върху избирателитѣ, които имали правителственни бюлетини, разгонили ги съ бой, та отъ всички само тѣ двамата успѣли да пуснатъ бюлетини за Табакова и Кръстанова.

По-нататѣкъ, Бѣло Мариновъ твърди, че хората на Балтаджиева въ изборното мѣсто кѣсали бюлетинитѣ на избирателитѣ съ правителствената листа. Миховски и Иванъ Цановъ сѣкѣсали бюлетината на Петра Миховъ. И този човѣкъ казва: оплакахъ се на прѣдсѣдателя на бюрото, но той не обърна никакво внимание на туй оплакване.

Петъръ Болджиски твърди, че Балтаджиевъ, кандидатѣтъ на опозицията, вътрѣ въ изборното мѣсто кѣсалъ бюлетинитѣ съ противната кандидатна листа, сѣкѣсалъ и неговата бюлетина и ги заплашвалъ. Оплакали се на прѣдсѣдателя на бюрото, но той не обърналъ никакво внимание на това. Сѣщиятъ казва, че когато единъ нѣтъ му се оплакалъ, той казалъ, че този билъ неговъ човѣкъ: „мой човѣкъ е той“ казалъ, та нѣмало нищо.

Сава Велювъ твърди между другото, че въ изборното мѣсто Балтаджиевъ кѣсалъ на хората правителственитѣ бюлетини и имъ давалъ други съ опозиционнитѣ кандидати — той е кандидатъ на опозицията — сѣщото правили и хората му 10—15 души негови агитатори. Заплашвалъ ги, че ще падне правителството скоро — пакъ едно сръдство агитационно.

Послѣ, Василь Поповъ. Желателно е, г-да народни прѣдставители, и нека прѣди всичко да забѣлѣжъ, че при извикването и разпитването на нѣкои отъ хората, подписавши протеста отъ тая околия, спадатъ и приятели на г. г. Великова и Балтаджиева. Единъ такѣвъ приятелъ на Великова и Балтаджиева, именно Василь Поповъ, твърди, че слушалъ отъ други, какво това правителство скоро ще паднѣло. Той добавя още, че билъ говорилъ на избирателитѣ, заедно съ свои другари, да гласоподаватъ всички за Великова и Балтаджиева, защото който не гласоподава за тѣхъ, Великовъ слѣдъ три дни ще станѣтъ окръженъ управителъ и тогава ще видѣтъ тия, които сѣ противъ него. Азъ съ приятелитѣ си тѣй агитирахъ, казва Поповъ, но това не е прѣстапение — това е наше сръдство, за да сполучимъ въ избора, което и стана. Надъ с. Петровене, казва той, стана една гюрултия между насъ и правителственитѣ хора, защото, както нашитѣ, тѣй и правителственитѣ хора, едни на други си смѣнявахъ бюлетинитѣ. — Това го казва Поповъ. — Нашитѣ агитации много оплашихъ отъ прѣсѣдване правителственитѣ избиратели, затова нѣкои отъ тѣхъ

се върнах и негласоподавали, а други от страх давах наши бюлетини.

В с. Дерманци, г-да представители, Целовски и Кой си твърди, че членът на бюрото в тая секция Цвѣтко Кузовъ напускал мѣстото си в вѣже на гласоподаването и нѣколко пѣти прѣз деня на избора се явявал в оградата на изборното мѣсто между избирателитѣ, заплашвал ги съ отмѣщения ако не гласоподават за Балтаджиева и Великова, спирал и не пускал в оградата на изборното мѣсто ония избиратели, които идвали съ бюлетини за правителственитѣ кандидати. Сжщият твърди, че видѣл Кузова и другия член на бюрото в изборното мѣсто да кжсат бюлетинитѣ на избиратели, които успѣли да влѣзжт в оградата на избора и им давали насила и съ заплашване бюлетини за Балтаджиева и Великова. На едни грабваше от ржцѣтѣ бюлетинитѣ, добавя Целовски, и ги захвърляше на земята. Сжщото нѣщо вършил и другият член на бюрото Али Алитовъ. Тѣ двамата се изреждали един по един, като напускали мѣстата си при урнитѣ. Целовски казва още, че двамата членове от бюрото в беззаконията си се подпомагали от шайбата на бившия кметъ, и Кой си Никола Стойчевъ, организирана от него и която върлувала в изборното мѣсто, като тероризирала избирателитѣ, кжсала им бюлетинитѣ, давала им други за Великова и Балтаджиева, а други избиратели разгонвала. За тия беззакония, сжщият Целовски казва, че той съ нѣколко души се оплакал на прѣдсѣдателя на бюрото, че членоветѣ на бюрото напущали мѣстата си и отивали да кжсат бюлетинитѣ на нѣкои избиратели, но прѣдсѣдателят на бюрото не обръщал никакво внимание.

Цвѣтко Д. Поповъ казва: „Цвѣтанъ Кузовъ и Али Алитовъ, членове на бюрото, напущах своитѣ мѣста, един по един се изреждах, като влизах в изборното мѣсто, заплашвах избирателитѣ, кжсах им бюлетинитѣ, давах им други съ листата Балтаджиевъ и Великовъ. Други пъкъ, казва, заплашвах строго, като им казвах, че който не гласоподава за опозиционнитѣ кандидати, нека си мисли, Великовъ пакъ скоро щѣ да стане окръженъ управител и ще си отмѣщава жестоко“. Съ това сж ги заплашвали. „Оплакахме се, казва този човѣкъ, на прѣдсѣдателя на бюрото да прѣкрати тѣзи буйства и спре беззаконията, но той не обръна никакво внимание.

Тодоръ Спасовъ казва така: „Али Алитовъ, членъ на бюрото в тази секция, цѣли два часа като напусна мѣстото си отъ при урнитѣ, се расхожда в изборното мѣсто, кжса бюлетинитѣ на избирателитѣ, заплашва ги и им дава други съ името на Балтаджиева и Великова. Членът на бюрото Алитовъ, освѣтн в изборното мѣсто, казва Спасовъ, видѣл да излиза и вѣнъ от селото и прѣрѣща в деня на избора избирателитѣ, заплашвал ги, давал им бюлетини опозиционни и ги довеждалъ на урнитѣ да гласуват“. Това е единъ членъ отъ бюрото, който прѣз деня на избора е правилъ туй нѣщо. Спасовъ още добавя, че видѣл когато бирникътъ Блѣсничевски отъ Бежаново Давидовъ се заканвал на избирателитѣ, че

Великовъ пакъ скоро щѣ да стане окръженъ управител и нека си мислжт тия, които не гласуватъ зарадъ него.

Найденъ Герговъ, опозиционеръ, разсиленъ при бившето кметство. Той казва, че билъ съ Великова и Балтаджиева. Казва, че членът на бюрото, Али Алитовъ, освѣтн в изборното мѣсто прѣз деня, но и по кръчмитѣ из селото сутринята в тоя деня на избора, кжсалъ бюлетинитѣ на хората и раздавалъ други за Великова и Балтаджиева; а в самия деня на избора, Герговъ видѣл Алитова застаналъ до единъ прозорецъ в зданието, гдѣто се произвеждалъ изборътъ, да се заканва съ прѣстъ на избирателитѣ да не гласуватъ за правителственитѣ кандидати. Видѣл и другия членъ на бюрото, Цвѣтанъ Кузовъ, когато се разхождалъ в изборното мѣсто, заплашвалъ избирателитѣ, кжсалъ им бюлетинитѣ и им давалъ други за Балтаджиева и Великова, като казвалъ, че Великовъ скоро щѣ да стане пакъ окръженъ управител и ще си отмѣщава на противникитѣ си. Чулъ още този сжщият Кузовъ да казва, че щѣло да се отпусне на избирателитѣ тютюнъ елнезета бесплатно и т. н. Пакъ такива срѣдства по агитация.

Димитъръ Калчовъ, тоже опозиционеръ и приятелъ на г. Великова, твърди, че той съ мнозина други избиратели гласоподавалъ за Балтаджиева и Великова, защото послѣднитѣ ги излѣтали, че ще им даджт нѣкакви пари и че ще им отпуснжт бесплатно пушене тютюнъ; а освѣтн това ги исплашили, че ако не гласуватъ за тѣхъ, то Великовъ пакъ щѣ да стане окръженъ управител, защото това правителство било паднало.

Тия нѣща, които споменахъ, се потвърждаватъ и отъ цѣлъ редъ други лица, които се разпитахъ, а именно: Симеонъ Тасковъ, Христо Милевъ, Иванъ Георгиевъ, Гето Танковъ, Тодоръ Христовъ, Нино Ивановъ, Нейчо Петковъ, Димитъръ Спасовъ, Тодоръ Лаловъ, Цвѣтко Симеоновъ, Павелъ Пеневъ, Лало Лаловъ, Тодоръ Петковъ, Йочо Цвѣтковъ, Дочо Стояновъ, Никола Мърчевъ и Йото Стойковъ, като прибавихъ и тия послѣднитѣ, които споменахъ, че членоветѣ на бюрото Али Алитовъ и Цвѣтко Кузовъ, тия сжщитѣ около 30—40 души твърджт, че напускали мѣстата си отъ при урнитѣ, влизали в изборното мѣсто, агитирали между избирателитѣ, кжсали им бюлетинитѣ, като им давали други за Балтаджиева и Великова. А Цвѣтанъ Кузовъ им държалъ рѣчи в оградата на изборното мѣсто.

Тукъ има распити, подкрѣпени отъ съселанитѣ имъ: Иванъ Илиевъ, Цоло Ангеловъ, Цоло Макневъ. Бочо Пѣевъ, Димо Цвѣтковъ и Петко Кючука.

В с. Торосъ, Дерманска секция, се распитахъ: Георги Колевъ, Ненко Вълевъ, Найденъ Йотовъ, Върбанъ Георгиевъ, Ненъ Вѣтевъ, Ненъ Гичевъ, Герго Гавриловъ, Иванъ Стояновъ, Найденъ Цоловъ, Марко Петровъ, Александъръ Ивановъ и цѣлъ редъ други — твърджт, че членоветѣ на бюрото Али Алитовъ и неговиятъ другаръ Кузовъ напущали своитѣ мѣста, явявали се в оградата на изборното мѣсто, кжсали и захвърляли бюлетинитѣ на избирателитѣ, давали имъ други за Великова и Балтаджиева

като имъ се заканвали, че, които не пусне тѣхнитѣ бюлетини, има да си пати, защото Великовъ скоро щѣлъ да стане окръженъ управителъ и ще си отмъщава. Прѣдсѣдателътъ на бюрото гледалъ прѣзъ прозореца и виждалъ кога се промѣнявали бюлетинитѣ, но не спрѣлъ тия беззакония, макаръ и да му се оплаквали.

Никола Стойчевъ, бившъ кметъ отъ Дерманци, съ една шайка върлувалъ въ изборното мѣсто и вънъ; помощникътъ му Петъръ Костовъ стоялъ на входнитѣ въ бюрото врата извѣтрѣ, прѣглеждалъ бюлетинитѣ на избирателитѣ, кжсалъ правителствениитѣ бюлетини и давалъ опозиционни.

Тукъ има пакъ за бирника отъ Бежановския участъкъ, Давидовъ, и помощникъ-кмета въ Бѣжаново, какъ еж се заканвали на избирателитѣ.

Въ с. Агленъ, отъ тази сѣщата Дерманска секция, пакъ щѣлъ редѣ, г-да народни прѣдставители, избиратели-селяни идватъ да ги казватъ това: „Имаше, казватъ, въ изборното мѣсто кжсане и смѣняване на бюлетини отъ Али Алитовъ и Кузовъ, както на нашитѣ, тѣй и на много други избиратели“. Че били заплашвани съ дохаждането на Великова пакъ окръженъ управителъ, когото знаели много отмистителенъ и лошъ човѣкъ.

Въ с. Бѣжаново, сѣща секция, е распитанъ Дано Крачуновъ. „Членътъ на бюрото, Кузовъ, още прѣди избора идва въ нашето село и каза на селянитѣ: това правителство сега още при избора ще падне, та да изберѣтъ Балтаджиева и Великова, като ги заплашва, че Великовъ пакъ ще стане окръженъ управителъ“, та нека си мислѣтъ.

Кунчо Нанчовъ видѣлъ члена на бюрото, като напускатъ кутитѣ и излизалъ въ изборното мѣсто да агитира.

Киро Николовъ слушалъ, че агитаторитѣ на Балтаджиева и Великова, въ това число и бирникътъ Давидовъ, говорили, че Великовъ ще стане скоро окръженъ управителъ, че щѣлъ да прѣселѣдва и да си отмъщава на тия, които не пуснатъ бюлетина за него. Виждалъ члена на бюрото Кузова да излиза въ изборното мѣсто; слушалъ когата говорили, че Великовъ ще стане пакъ окръженъ управителъ и щѣлъ да си отмъщава, ако не се избере.

Нечо Иванчовъ отъ Ловечъ, дюканджия въ с. Бѣжаново, почти сѣщото казва. „Не гласоподавахъ, казва, защото нѣмамъ избирателно право, но видѣхъ заплашванията и чухъ лъжитѣ, съ които си служехъ Великовъ и Балтаджиевъ, и които отнели свободното изражение волята на самитѣ избиратели, която не е била за тѣхъ.

Мито Найденовъ казва, че виждалъ и слушалъ когата членътъ на бюрото Али Алитовъ говорилъ въ изборното мѣсто да се избере Великовъ съ Балтаджиевъ.

Вжтю Нанчовъ, показва сѣщото, както и Нечо Иванчовъ.

Пенчо Миневъ, твърди, че имало образувана шайка отъ Великова и хората му, която, щомъ чуела нѣкой да говори противъ опозиционнитѣ кандидати, веднага се спускала и започвала да го бие. Много лошо било тогава. Кузовъ нѣколко пкти излизалъ отъ изборното мѣсто, държалъ рѣчи на избирателитѣ, заплашвалъ ги, кжсалъ имъ бюлетинитѣ и ги замѣнявалъ съ опозиционни бюлетини.

Интересно е туй твърдение, г-да народни прѣдставители, на самия Али Алитовъ, членъ на бюрото, който се намиралъ тогавъ тамъ. Али Алитовъ казва: „азъ не съмъ напускатъ бюрото прѣзъ деня, а само привечеръ. Прѣзъ деня ходихъ, казва, 2—3 пкти по нужда и заминавалъ съмъ измежду избирателитѣ въ изборното мѣсто. Въ изборното мѣсто раздавахъ бюлетини, но на турцитѣ. Това вършихъ, защото имаше и други, които кжсахъ и раздавахъ бюлетини“. Но кой именно, не каза; не иска да каже. „Сѣщиятъ този Кузовъ, распитанъ, отговори, че Балтаджиевъ ако се е избиралъ самичѣкъ, безъ Великова, едва-ли щѣлъ да получи 4—5 гласа.

Баню Диковъ знаелъ, че подиръ изборитѣ Балтаджиевъ говорилъ на хората, че сега вече ще имъ давалъ голѣми калѣпи тютюнъ“.

Георги Панковъ показва за заканването на Великова.

С. Ракита, Ракитска секция. Христо Николовъ заяви, че въ деня на избора Паню Стояновъ държалъ рѣчь въ изборното мѣсто и викалъ: „Да живѣе Русия! Да живѣе Великовъ!“ че Дучо Дучовски билъ организиралъ и прѣдвождалъ една шайка, която била и разгонвала избирателитѣ съ правителствената листа. Балтаджиевъ се избралъ поради Великова. Въ изборното мѣсто хората на Великова кжсали бюлетинитѣ на избирателитѣ и раздавали други за Великова и Балтаджиева.

Христо Виковъ, почти сѣщото твърди. Той казва, че имало организирани шайки, които върлували и т. н.

Дакъ Ралчевъ, секретаръ на изборното бюро, твърди, че въ деня на избора маса беззакония се вършели отъ Великовитѣ хора. Отъ село Садовецъ се явявали лица и гласоподавали съ карти на чужди имена. Това е важно, г-да народни прѣдставители, защото се установява. Отъ Садовецъ 3—4 души, отбѣлзани на по 60 години въ списѣка, се явявали вмѣсто тѣхъ хора по на 30 години. Имало много оплаквания за нередовноститѣ, но прѣдсѣдателътъ не обръщалъ внимание. За че се е гласоподавало съ чужди карти, били съставени нѣколко акта за лице и послѣ унищожени отъ бюрото. Това го казва секретарътъ. „Правителствениятъ кандидатъ, Кръстановъ, молилъ прѣдсѣдателя да излѣзе и види, че тия, които веднажъ гласоподавали, пакъ се повръщатъ, отъ другата страна въ изборното мѣсто, да раздаватъ бюлетини и гласоподаватъ съ чужди карти, но прѣдсѣдателътъ не обръналъ никакво внимание. Имало хора, които, като гласоподавали по нѣколко пкти, кандидатътъ Кръстановъ ги залавялъ за дрѣхата, завеждалъ ги до прѣдсѣдателя и се направяло справка въ списѣка, кждѣто дѣйствително се указвало, че сѣ гласоподавали. Тогава само за лице имъ се съставяло актъ. Прѣдсѣдателътъ слушалъ какво ще каже Йорданъ Спасовъ, членътъ на бюрото, който се распорещалъ въ всичко и си правѣлъ оглушки за беззаконията въ избора. Съ името на Русия, съ падането на правителството и съ дохождането на Великова управителъ заплашвали и заблуждавали хората“. Тукъ показва за бирника Давидовъ, какво е говорилъ. Запитанъ, щѣхъ ли да се изберѣтъ Великовъ и Балтаджиевъ, ако не си служехъ съ такива срѣдства, каза, че Великовъ съ Балтаджиева не

щѣли да се избѣржтъ по никой начинъ, ако не сж си служели съ такива лоши срѣдства.

Велю Недѣлковъ, опозиционеръ — приятелъ на Великова и Балтаджиева — казва, че е видѣлъ Дучовски и Великова, когато напоявали съ ракия хората, но не помни друго нищо какво е вършилъ, защото билъ пиянъ, а чувалъ само Пано като викалъ: „Да живѣе Русия“.

Кръстановъ, отъ когото има тукъ, тоже едно заявление, което още тогава, на 25-й априлий, бюрото е оставило безъ внимание, защото не е могло да го прочете, распитанъ за пунктoветѣ въ това заявление, поддържа ги напълно. Въ това заявление се казва, че Кръстановъ искалъ списъцитѣ за да види, дали по редъ се гласоподава, за да не става грѣшка, но не му се дали списъцитѣ. Сжщиятъ Кръстановъ казва: „На насъ не се уважи заявлението да се постави контролъ върху избирателитѣ, които по 10 пкти се явяватъ съ чужди карти да гласоподаватъ“. Това се констатирао нѣколко пкти, че разни лица се явяватъ за други неприсѣтствующи лица и мимо това констатиране, вършено въ самия дворъ на изборното мѣсто, не били взети никакви мѣрки. Държали сж рѣчи и агитирали разни лица въ самия дворъ на избора. Съобщено на прѣдсѣдателя, не вземалъ никакви мѣрки. Разни държавни чиновници раздавали бюлетини и кжсали тия на противницитѣ. Обърнато внимание на прѣдсѣдателя, но той не искалъ и да знае. Кметoветѣ и тричленнитѣ комисии заявили, че непознаватъ хората си, а само нѣкои отъ тѣхъ. Номерата на картитѣ съ списъцитѣ не сж се сходяли; кутурица се правѣли отмѣрки отъ члена на бюрото Йорданъ Спасовъ, който покровителствувалъ шайката отъ с. Ракита, която застрашавала избирателитѣ отъ другитѣ села и ги връщала. За всичко това, запитанъ Кръстановъ, вѣрно ли е, той каза, че всичко е вѣрно. Поддържа напълно заявлението, че е имало замедляване, кжсане на бюлетини, организиране на шайки и пр.

С. Телиштъ, Ракитска секция. Спасъ Войновъ, Телишки кметъ, твърди, че членътъ на бюрото Йорданъ Спасовъ, нѣколко пкти напускалъ бюрото и агитиралъ въ изборното мѣсто, Сжщиятъ твърди, че той съ нѣколко души заловилъ Димитра Вѣлковъ отъ с. Девинци, който билъ гласоподавалъ три пкти. Обадилъ е това на прѣдсѣдателя, но послѣдниятъ не обърналъ никакво внимание. Старата постоянна комисия назначила пѣлъ роякъ кантониери, които били въоржжени съ пожове и дървета и буйствували, като нападали, били въ изборното мѣсто избирателитѣ, които не искали да гласоподаватъ за Великова и Балтаджиева. Тази шайка викала — казва — съ гласъ: „Дръжте се бре, правителството е вече паднжло“. Че хората на Великова черпили избирателитѣ съ много ракия и ги прашали на изборното мѣсто. Тукъ още нѣколко души поддържатъ сжщото това, което и Спасъ Войновъ.

Слѣдъ това, г-да прѣдставители, анкетната комисия, въ едно отъ засѣданията си, слѣдъ като резюмира своето мнѣние по тия нередовности по избора въ Луковитската околия, намира, че разгонването на избирателитѣ отъ организиранитѣ шайки, върлущи вѣнъ и вжтрѣ на изборното мѣсто, и напояването отъ Великова избирателитѣ, всичко това е повлияло

твърдѣ много да се измѣни резултатътъ на избора. Съдържанието на тоя именно, тѣй мотивиранъ пунктъ, е вѣрно, както се прочете въ изложението. Послѣ държането на разни рѣчи въ изборното мѣсто, което ставало нѣколко пкти; гласоподаването по нѣколко пкти на едни и сжщи избиратели и на лица на 30 годишна възраст съ личнитѣ карти на лица на 60 години; напускането изборното мѣсто и излизането между избирателитѣ на разнитѣ членове на бюрата отъ секциитѣ; заплашването и заблуждаването на избирателитѣ; кжсането на бюлетинитѣ и замѣняването имъ съ други такива. — по всички тия именно факти и като се вземе прѣдъ видъ и това, че прѣдсѣдателитѣ на бюрата, макаръ да имъ се е заявявало, не сж обръщали внимание, анкетната комисия единодушно намѣри, че този изборъ не е станалъ редовно, че е наистина имало такива работи, каквито изброихъ и даде своето мнѣние и заключение: да се касира изборътъ въ Луковитската околия, на основание на тия именно нередовности и беззакония, касателно останалия народенъ прѣдставителъ Иванъ Балтаджиевъ. Слѣдъ всичко това комисията ходатайствува прѣдъ г. г. народнитѣ прѣдставители да потвърдѣтъ това нейно мнѣние — да касиратъ избора на г. Балтаджиева.

Спасъ Ивановъ: Г-да прѣдставители! По избора, който се докладва, вие сте рѣшили по-напрѣдъ — па и така трѣбваше да стане — да го касирате, и то на основание на това, което казва единъ членъ отъ анкетната комисия, безъ, обаче, Събранието да провѣри това, което казва тоя членъ отъ анкетната комисия. Излиза, прочее, това сжщото, което казахъ нѣкои отъ опозицията, че тукъ нѣма да гледаме всичкитѣ обстоятелства по дѣлото, за да може Събранието да види дали има основание да се касиратъ тия избори или не, а просто ще се вземе въ внимание мнѣнието на докладчика, или подобръ на единъ отъ членoветѣ на анкетната комисия, и на основание на него Събранието ще се произнесе да се касира изборътъ. И излиза, сжщо така, както го искахте порано. Всичкитѣ доводи, изложени отъ анкетната комисия, чрѣзъ нейния докладчикъ, се заключаватъ въ това, че въ нѣкой отъ секциитѣ на тоя изборъ, нѣкои отъ членoветѣ на бюрата излизали и агитирали, и агитирали, както казватъ тѣ, въ избирателното мѣсто; че имало устроени шайки, които въспрѣпятствували на избирателитѣ да не можтъ свободно да гласоподаватъ. Сжщо забѣлѣзватъ, че тѣзи членове, особено Кузовъ и Али Алитовъ, раздавали бюлетини и агитирали между избирателитѣ, като ги съвѣтвали да гласоподаватъ за опозиционнитѣ кандидати, защото правителството щѣло да падне скоро, и ако не гласоподаватъ за тѣхъ, тогава тѣ да си мислжтъ. Третото съображение е, че агитацията е била устроена чрѣзъ шайки, които не давали достѣпъ на избирателитѣ да гласоподаватъ свободно. И това главно се подкрѣпя отъ кого? Отъ Кръстанова, който е подалъ заявления да се оплаква и който е билъ правителственъ кандидатъ. Тѣзи сж горѣ-долу основанията, които можахъ да схванж, защото иначе не може никой да знае какви документи има, на основание на които да се твърди или отрича нѣщо, защото всичко е въ ржцѣтѣ на анкетната комисия. Та, казвамъ, че тѣзи сж основанията, на които се

иска касирането на Луковитския изборъ. Да видимъ сега, дали Събранието ще бжде послѣдователно, ако приеме тия съвѣсти на анкетната комисия и на основание на тѣхъ касира избора. Прѣдставѣте си изборитѣ въ Пловдивъ, въ Карлово, въ Бѣла, въ Чирпанъ, а особено въ Брѣзникъ, гдѣто въ една секция излѣзе единъ секционенъ депутатъ. Въ всичкитѣ тия избори, които се узаконихъ, вие знаете какво стана. Вие виждате, какво е това нарушение и какви бѣхъ ония, за да можете да се съгласите да вдигнете ръка да се касира единъ изборъ, а другъ да се утвърди. Вие знаете въ Бѣленския изборъ, какво е станало. Тамъ единъ отъ членоветѣ на бюрото е искаралъ много бюлетини и ги е хвърлилъ въ нужника, отъ гдѣто съдебната властъ ги е извадила; обаче, затова не дадохте да се говори въ Събранието. Вие знаете, че въ Карловския изборъ е имало единъ старши стражаръ, който постоянно се навѣрталъ въ изборното мѣсто, раздавалъ е бюлетини и е заплашвалъ избирателитѣ. Вие знаете още, че въ Брѣзникъ отидохъ двама отъ министритѣ, и сж давали сами бюлетини, за да искаратъ единъ депутатъ. Вие знаете, какво е станало въ Чирпанъ, па и въ Пловдивъ съ циганитѣ. Особено въ Карловския изборъ се казваше, че тамъ единъ стражаръ съ шашка е агитиралъ; но за всичко това вие бѣхте глухи и утвърдихте избора. Прочее, справедливостта изисква да не гледате на тия формалности, които досега сж практикувани въ Народното Събрание, а всичко трѣбваше да се докладва чрѣзъ провѣрочната комисия. Ние имаме туку 40 души нови прѣдставители, които не знайтъ стария докладъ; трѣбваше и тѣ да го чуятъ. Старитѣ прѣдставители горѣ-долу го знайтъ, защото тогава нѣкои сж били и въ комисията, и сега тѣ могатъ да кажатъ какво трѣбва да се подържа по доклада и какво не; но, азъ мисля, че сега не трѣбваше да се игнориратъ тия 40 души народни прѣдставители, които заедно съ старитѣ, безъ да сж изучили цѣлия изборъ, а само на основание на това, коѣто докладва анкетната комисия, чрѣзъ своя докладчикъ, ще трѣбва да рѣшатъ да се касира или не тоя изборъ. Та, казвамъ, като вземете всичкитѣ тия избори, които споменахъ и ги сравните съ нарушенията, които туку горѣ-долу се изложихъ, ще видите, дали има логичност да се иска касирането на избора. Тамъ имаше по-флагрантни нарушения на закона, но болшинството каза, че това сж единични работи на ония, които сж вършили беззаконията и затова трѣбва да се прѣслѣдватъ отъ властта, да се даждъ подъ съдъ. Ако е така; ако всичко туй, което се говори отъ анкетната комисия, е вѣрно, тогава защо да не се постъпи също така съ тия хора, както се постъпи по другитѣ избори? Нека се даждъ подъ съдъ и нека прѣтърпятъ наказанието, което законътъ прѣдвижда. Но туку нѣма и друго нѣщо. Анкетната комисия не ви прѣдстави и единъ чертежъ, за да видите кждѣ е било изборното мѣсто, въ какви междии е станалъ изборътъ. Вие знаете какви сж оградитѣ на мѣстата, гдѣто ставатъ изборитѣ у насъ. Вие знаете, че на много мѣста у насъ църквитѣ и училищата, гдѣто повечето избори ставатъ, сж въ единъ дворъ, и че тѣхната ограда е съ пармаклѣтъ. Трѣбваше,

поне единъ чертежъ да се изнесе прѣдъ насъ, да видимъ и сждимъ дали изборното мѣсто е било на едно или на друго мѣсто, и, ако се констатира, че мѣстото е мѣнявано, да знаемъ, какво да вършимъ. Ако трѣбваше да се дава вѣра на тѣзи единични личности, които сж свидѣлствували, тогава, тѣзи които съгласно чл. 103-й отъ Избирателния законъ неправилно сж упражнявали своитѣ права и сж могли да правятъ каквото искатъ, ако тѣ сж направили нѣкакво нарушение на закона, трѣбва да се даждъ подъ съдъ и да се накажатъ. Въ миналитѣ избори се установи нѣщо повече. Въ Пловдивъ напр., имало двѣ врати, отъ които прѣзъ едната влизали благоприятнитѣ за правителството избиратели, а прѣзъ другата циганитѣ спирани и въспрѣпятствували избирателитѣ, неблагоприятнитѣ за правителството, да влизатъ да гласоподаватъ. Вие какво направихте? При такива въспрѣпятствувания на избирателитѣ и при толкова други нарушения. Тамъ вие узаконихте изборитѣ. А сега, искате да касирате този изборъ, само на основание показанията на нѣколко личности, за които трѣбваше да се спомене въ протокола на анкетата, въ какви отношения се намиратъ съ едната или другата страна, за да можемъ да знаемъ, каква е тѣхната личност, какво е тѣхното настроение къмъ кандидатитѣ и пр. Защото, ние сме сжди и трѣбва, прѣди да рѣшимъ единъ въпросъ, така или иначе, да се утвърди или не единъ изборъ, да знаемъ всичко. Тая практика трѣбва да се въсприеме и отъ бждѣщитѣ Събрания и да се има като принципъ. Та, казвамъ, докладчикътъ бѣше длъженъ, съ своитѣ другари, да отбѣлѣжи, въ какви отношения се намиратъ тия лица, които свидѣлствуватъ и какви сж. Възможно е да сж осжждани за лъжесвидѣтелствуване — ние туку трѣбва ли да ги вѣрваме? Възможно е да иматъ нѣкоя неприязненостъ спрѣмо тия лица, противъ които свидѣлствуватъ. Всички тия обстоятелства трѣбва да бждатъ истѣкнати прѣдъ васъ, за да бждете освѣтлени и да се произнесете, може ли да се вѣрва на тѣхнитѣ показания или не. Ние не сме да не знаемъ, че партизанскитѣ страсти дотолкова сж ни заслѣпили, щото по избори има хора, които сж готови да лъжесвидѣлствуватъ и по криминални дѣла въ сждилищата. Слѣдователно, ако тамъ си позволяватъ такива работи, още по-вече ще си позволятъ да лъжесвидѣлствуватъ прѣдъ една анкетна комисия, за да развалятъ единъ изборъ, да унищожатъ едного, за да въздигнатъ другитѣ. Ето защо, необходимо бѣше и трѣбваше г. г. анкетборитѣ, съ отиването си на мѣстото, да се заинтересуватъ по-добрѣ, да опрѣдѣлятъ съотношенията на тия лица, какви сж и какво е тѣхното минало. А пъкъ на г. г. оплаквачитѣ да се не взиматъ въ внимание оплакванията, защото тѣ сж тѣжители и не може да се вѣрва на тѣхнитѣ показания.

Вънъ отъ това, доколкото помня, когато първи пжтъ се разглеждаше този изборъ, възникна въпросъ по отношение на г. Ивана Балтаджиевъ, какво е неговото минало, защото имаше едно заявление, че той ималъ лошо минало.

Прѣдседателствующий Йовъ Титоровъ: По този въпросъ г. докладчикътъ нищо не каза, па и Народното Съ-

брание не е постановило да се провѣри това обстоятелство. Това не подлежи на разискване. Не трѣбва да се говори за работитѣ на г. Балтаджиева, за които Събранието не е постановило да се провѣрватъ.

Спасѣ Ивановъ: Ще кажъ само двѣ думи. Зарадъ тѣхъ е постановено да се провѣржтъ.

Прѣдсѣдателствующий Йовъ Титоровъ: Народното Събрание не е постановявало да се провѣри това обстоятелство, за което искате да говоритѣ. То не подлежи на разискване.

Спасѣ Ивановъ: Значи, отнемате ми думата. Азъ казвамъ, че комисията е била назначена за едно, а вършила е друго.

Прѣдсѣдателствующий Йовъ Титоровъ: Комисията не дава по него въпросъ никакво мнѣние и това не е причина, не е мотивъ за касирането на избора, зарадъ туй ще Ви моля по него да не говорите!

Спасѣ Ивановъ: Е добръ, азъ ще удовлетвори желянието Ви и нѣма да говорж, щомъ не ми давате думата.

Прѣдсѣдателствующий Йовъ Титоровъ: Азъ Ви давамъ думата, но по този въпросъ, по който искате да говорите, нѣма нужда да се говори.

Спасѣ Ивановъ: Ако анкетната комисия бѣше беспристрастна, ако бѣше изложена самата истина, трѣбваше щомъ дойдѣ тукъ, да състави и отпечати своя протоколъ да се даде намъ, за да видимъ, какви сж тия личности, които свидѣтелствуватъ и каква вѣра трѣбва да имъ дадемъ. Не трѣбваше да се възмущавате вие, когато ние искахме да мине този въпросъ прѣзъ специалната комисия, по изборитѣ защото тамъ сж най-заинтересуванитѣ лица, които желяштъ да испъне самата истина. Ако всичко е вѣрно, истината по-ясно ще излѣзе наявѣ; ще се истѣлжува, ще се сравни това, което казватъ избирателитѣ, съ другитѣ документи по дѣлото, и ще видимъ доколко сж прави въ своитѣ твърдениа. Азъ можъ да унодожъ комисията на единъ слѣдователъ, а насъ на сждии, жури. Единъ пжтъ дѣлото е у слѣдователя, трѣбва да видимъ, като какво е намѣрилъ той. Слѣдователятъ дава само това, което е констатирано, дава и своето мнѣние и нищо повече. Но това мнѣние трѣбва да мине прѣзъ извѣстенъ каналъ. Въ дадения случай, мнѣнието на анкетата, трѣбва да мине прѣзъ една друга комисия, която да сравни, дали нѣма нѣкакви противорѣчия, дали нѣма извѣртания на истината, дали нѣма нѣкои други документи, и когато дойде тукъ да се докаже всичко, вие, като сравните всичко, ще можете да кажете, дали е вѣрно това, което иска анкетата или не е вѣрно, и да рѣшите така или иначе въпроса. А сега, като сте лишени отъ всички тия документи, излиза че ще върватъ на думитѣ на г. докладчика и ще кажете, че трѣбва да се касира изборътъ, защото работата е така. Нѣмаше нужда тогава да се внася въпросътъ въ Събранието, а просто на просто, единъ пжтъ рѣшено така, да се каже отъ г. прѣдсѣдателя, че комисията е на такова мнѣние, да си вдигнете ржката и да се касира изборътъ. Тогава, ние ще се обрнемъ на инквизиционенъ сждъ, да рѣшаваме едно дѣло по даннитѣ на личности, които делегираме да

разслѣдватъ и да събержтъ свѣдѣния отъ нѣкои личности, безъ да знаемъ какви сж тия личности. Разумно ли е това нѣщо? Можемъ ли ние да разрѣшимъ въпроса само на това основание и да касираме този изборъ?

Но азъ ще кажъ само едно нѣщо. Желалъ бихъ да си прѣдставите всички минали избори; желалъ бихъ да си прѣдставите и послѣднитѣ, допълнителнитѣ избори, съ всичкитѣ ужасии; желалъ бихъ да си прѣдставите, че по допълнителнитѣ избори се свиквахъ изъ цѣла България всичкитѣ стражари въ секциитѣ . . . (Прѣдсѣдателствующий Йовъ Титоровъ: Моля Ви, г-нъ Ивановъ, говорѣте по този изборъ!) Прѣдставѣте си, казвамъ, тия избори съ този, който сега ви се прѣдлага да го касирате и вижте, кои сж прави: дали сж прави ония, които вие узаконихте, като ги утвърдихте, или тия, и дали тия трѣбва да се касиратъ или утвърджтъ. Необходимо е, казвамъ, да сравните всичко и вървамъ, че ще дойдете тѣмо на обратното заключение, отъ това което дава анкетната комисия — ще бждете за потвърждението на избора, а не за касирането. Тукъ началницитѣ сж дошли да свидѣтелствуватъ по избора и на основание на тѣхнитѣ показания се иска отъ васъ касирането на избора!

Димитъръ Маламеновъ: Г-да народни прѣдставители! Никой не може да откаже, че всѣки членъ на една партия и всѣки единъ гражданинъ, макаръ да не принадлежи на никоя партия, има право да употреби всичкитѣ агитационни сръдства, всичкитѣ агитационни маниери, за да може да прокара въ извѣстенъ изборъ това, което той мисли за справедливо, за нужно и цѣлесъобразно. Едно нѣщо има, обаче, което, споредъ менъ, трѣбва да се цѣни, и то е, че тия сръдства, тия маниери трѣбва да се оправдаватъ и да се одобряватъ дотогава, докато тѣ сж съгласни съ правствеността, докато тѣ не нарушаватъ добрия редъ между обществото. Минатъ ли границата на приличието, минатъ ли границата на нравствеността и на добрия редъ, тѣ вече трѣбва да бждтъ осждени, и само възъ основание на такова едно обстоятелство, това поведение на агитаторитѣ трѣбва да лишава отъ нужната законность, отъ нужната валидность избора, който е произведенъ. Обаче, много пжти е било случай у насъ да констатираме, даже отъ най-виднитѣ наши хора, даже отъ водителитѣ на извѣстни партии, да се употребяватъ такива сръдства, които, макаръ и да не сж запрѣтени отъ закона, по все-таки, когато ги обмисли човѣкъ добръ, ще види, че не сж съгласни съ понятието за едно добро възпитание; че тѣ не сж отъ естество да запазжтъ добрия поредѣкъ между обществото и т. н. Обаче, при многото, по-големии отъ тѣзи, несправедливости и незначитане на добрия поредѣкъ у насъ, се е създаде като правило, да не се обрѣща внимание на тия работи, и е оставенъ свободно всѣки единъ както намѣри за добръ, така да агитира. Съ това ще се съгласж и азъ поне временно сега, защото и азъ признавамъ, че може би злото се е развило много въ това отношение, и че да му се тури една прѣчка, за сега е невъзможно. Обаче, азъ не можъ да се съгласж съ друго едно обстоятелство: че трѣбва да се извинява, че трѣбва

да се допуска упражнението на такива маниери, на такива агитации, които сж изрично запрѣтени отъ закона, изработенъ отъ насъ или отъ нашитѣ прѣдшественици, отъ хора, които сж на равни права съ насъ, и който законъ се налага на другитѣ членове на обществото подъ страхъ на наказание. Да дойде нѣкой агитаторъ да иска спечелването или изгубването на избора съ сръдства, които сж прѣдвидени въ закона, като прѣстѣпници и за които е прѣдвидено въ закона наказание, туй вече азъ не можъ да приемъ, и мисля, че никой нѣма да се съгласи да приеме за правилентъ и законентъ единъ изборъ, въ който сж се развивади такива противозаконни и даже прѣстѣпни агитационни сръдства.

Сега, да видимъ, какво имаме по този изборъ, г-да прѣдставители; какво е установила анкетната комисия, какво се констатира отъ по-прѣдидишнитѣ книжа по изборното дѣло и какво сж казали самитѣ кандидати и тѣхнитѣ приятели, които сж били отишли наедно съ тѣхъ да ратувади за тѣхното избиране? Прѣди всичко, г-да народни прѣдставители, ние имаме констатирано отъ анкетната комисия едно обстоятелство: че въ изборното мѣсто сж ежсани едни бюлетини и сж раздавани други. Това, г-да народни прѣдставители, не е веке едно обстоятелство, което да се осъжда, или да се запрѣтыва отъ нравственостъта или отъ благоприличието, или отъ обществения поредѣкъ; но това е едно обстоятелство, което изрично се запрѣтыва отъ единъ законъ, вотиранъ по реда, по който се вотиратъ и приематъ всичкитѣ закони; това е обстоятелство запрѣтено отъ чл. 103-й отъ Избирателния законъ, който гласи, че избирателитѣ иматъ право да си даватъ бюлетини, да си размѣняватъ взетитѣ и ги замѣняватъ съ други, но само вънъ отъ избирателното мѣсто; вътрѣ въ избирателното мѣсто тѣ нѣматъ право нито да взиматъ, нито да даватъ други бюлетини, нито пъкъ да размѣняватъ, а още по-малко иматъ право да ежсатъ бюлетини. (Вълко Нейчовъ: Ораторътъ, съгласно Правилника, трѣбва да дойде отъ трибуната да говори!) А тукъ освѣнъ че се констатиради всички тия обстоятелства, г-да народни прѣдставители, констатира се и друго нѣщо, че това не е било вършено само отъ избирателитѣ: даже членове на бюрото сж ставали отъ мѣстата си, напускали сж своето мѣсто и сж ходили да агитиратъ съ тия прѣстѣпни поцѣлзовения за своитѣ другари. Азъ мисля, г-да народни прѣдставители, че това единствено обстоятелство, което е запрѣтено отъ законитѣ, щомъ е допуснато да се извърши въ изборното мѣсто, то отнима всѣкаква законность, всѣкаква правилность и всѣкаква дѣйствителность на тоя изборъ, който е произведенъ, и само възъ основание на туй единствено обстоятелство тоя изборъ трѣбва да се касира. Но не е само това единствено обстоятелство, г-да народни прѣдставители. Констатира се, че нѣкои отъ избирателитѣ сж ходили между другитѣ и сж ги заплащали: „вие ще гласподавате за правителственитѣ, но правителството е паднало, или ще падне, Великовъ пакъ ще стане окръженъ управитель и тогава вие има да си патите; мислѣте, какво ще тегли вашата глава“. Това обстоятелство не се е стѣснило нито г. Великовъ, нито дру-

гаритѣ му, нито тѣхнитѣ съпартизани — доколкото можахъ да разберъ отъ доклада — да признажтъ, че туй сръдство тѣ сж употрѣбывали, като чисто непорочно агитационно сръдство, чрѣзъ него да се избержтъ тѣ, а не други. Мислили тѣ, че както когато отидешъ да кажешъ на единъ избирателъ: този е най-учениятъ човѣкъ, гласувай за него, а не за еди-кого си, все едно е, както и да отидешъ да му кажешъ: ще те заколжъ утрѣ, ако не гласподавашъ за еди-кого си. Обаче, туй споредъ закона, не е така, г-да народни прѣдставители. Ние имаме чл. 164-й отъ Избирателния законъ, който гласи слѣдующето: (Чете.) „Ония, които чрѣзъ лъжовни извѣстия, клеветнически слухове и други подобни сръдства сж поискали да измамжтъ или сж измамили гласподаването на избирателитѣ, наказватъ се съ тѣмниченъ затворъ до 1 година и съ глоба отъ 100 до 1000 л.“ Ние имаме чл. 128-й отъ Наказателния законъ, който тоже има ежщата смисълъ. Значи, законътъ, освѣнъ гдѣто казва, че се запрѣтыва да се употрѣбывади такива агитационни сръдства, казва още, че този, който си послужилъ съ тѣхъ, ще бжде подложенъ на наказание. И не е казано, г-да народни прѣдставители, че този който е употрѣбилъ такива агитационни сръдства и е измѣнилъ слѣдствието на избора, за да може да го тѣкуваме въ такава смисълъ, че трѣбва да имаме доказателства, че отъ тая агитация се е измѣнилъ резултатътъ на избора — не; тукъ е казано: „който съ такива сръдства поиска да измами или е измамилъ“. За закона е безразлично, дали е измѣнилъ резултата или се е помѣчилъ да го измѣни. А пъкъ тукъ очевидно самитѣ кандидати иджтъ да исповѣдатъ, че ние употрѣбихме тия агитационни сръдства, като мислѣхме, че имаме право на тѣхъ и че имаме право да ги употрѣбимъ за да избержтъ насъ. Значи, тукъ вече съ туй агитационно сръдство очевидно сж нахърпени два закона — Избирателниятъ законъ и Наказателниятъ законъ. Туй е едно сръдство противозаконно, туй е едно сръдство, което отнима законностьта на Луковитския изборъ.

Послѣ, констатира се и друго едно обстоятелство: че бирникътъ е ходилъ между избирателитѣ, че имъ се е заканвалъ и че имъ обѣщавалъ, че тия, които гласподаватъ за еди-кого си, нѣма да плащатъ или нѣма отъ тѣхъ да събира даждията и т. н. Сега, по-напрѣдъ казахъ, че въ чл. 103-й изрично е казано, че избирателитѣ иматъ право да си раздаватъ и размѣняватъ бюлетини вънъ отъ избирателното мѣсто и т. н., но изрично е казано, че това не можтъ да вършжтъ държавнитѣ чиновници; за държавнитѣ чиновници е ограничено това право; то имъ е отнето отъ закона; тѣ нѣматъ право да канджрдисватъ избирателитѣ и да раздаватъ бюлетини, а между това държавниятъ бирникъ е правилъ това нѣщо. Послѣ чл. 132-й отъ Наказателния законъ — безъ да го процитирамъ — прѣдвиджа наказание за държавнитѣ чиновници, които отиватъ въ изборитѣ да агитиратъ, които се намѣсватъ въ изборитѣ и искатъ да измѣнжтъ резултата имъ. (Петко Каравеловъ: Знаемъ това — по-друго нѣщо кажи!).

Има и друго обстоятелство, г-да народни прѣдставители. Отъ доклада на анкетната комисия се констатира,

че на самото изборно мѣсто е било раздавано тютюнъ, ракия и други такива нѣща и при раздаването имъ сж увѣщавали избирателитѣ да гласоподаватъ за лицата, за които, разбира се, сж искали тия, които сж раздавали тая ракия и тоя тютюнъ. Имаме чл. 131-й отъ Наказателния законъ съ слѣдующето съдържание: (Чете.) „Който, при каквито и да е избори, напачени по распорѣждане на властѣта, подкупи нѣкого отъ избирателитѣ съ пари, дарове или други имотни облаги, било да упражни или не своето избирателно право или пъкъ да го не упражни по опрѣдѣленъ начинъ, наказва се“ и т. н. Моляж ви се, г-да народни прѣдставители, какво е туй, да дадемъ на нѣкому тютюнъ и ракия или друго, ако не единъ подкупъ, може би въ една малка форма. Защото гладниятъ човѣкъ само за едно нахранване е готовъ всичко да направи; този, който е пияница, за една чаша ракия може да се продаде 50 пкти. Значи, въ настоящия случай тия хора не сж гонили друго освѣнъ да подкупятъ тия, които обичатъ да си служатъ съ спиртни пития и тютюнъ, и по тоя начинъ да ги накаратъ да гласоподаватъ не въ тая смисълъ, въ която сж искали избирателитѣ, а въ съвсѣмъ друга смисълъ.

Послѣ, има лица гласоподавали по нѣколко пкти. Има гласоподавали лица 30 годишни младежи, вмѣсто 60 годишни старци. Значи, освѣнъ че има лица гласоподавали по нѣколко пкти, но има още и лица, които сж гласоподавали едни вмѣсто други т. е. има лица гласоподавали за отсъствуващи. Сега, освѣнъ че Избирателниятъ законъ въ своя чл. 93-й гласи, че избирателното право е лично и никой не може да гласоподава за другото, но и чл. 135-й отъ Наказателния законъ прѣдвѣжда наказание, както за тия, които гласоподаватъ по нѣколко пкти, тѣй сжщо и за ония, които се явятъ да гласоподаватъ вмѣсто други лица.

Азъ мисля, че слѣдъ като се констатирахъ толкозъ обстоятелства, които нарушаватъ толкозъ много постановленіята на законитѣ, които дѣйствуватъ въ държавата и които сж задължителни за българскитѣ граждани, не може да бжде нито дума за каквато и да е правилностъ, или за каквато и да е законностъ. И заключавамъ, като моляж почитаемото Народнo Сѣбрание да се произнесе за касирането на избора.

Петко Каравеловъ: Г-да! Менъ ми се струва, че ние ще направимъ една голѣма погрѣшка. Протоколитѣ не сж напечатани. Прѣния се държахъ прѣди по този изборъ и азъ, доколкото помня, се постанови, прѣди всичко, че се признава правилността на избора, а се касира Великовъ на това основание, че не отговаря на условията да бжде избираемъ, защото е билъ чиновникъ по-рано въ тази околия. Колкото за г. Балтаджиева, се възбуди единъ другъ въпросъ, че упражнявалъ нѣкакво занятие несъвмѣстимо, споредъ Избирателния законъ, съ правото да бжде избираемъ за въ Народното Сѣбрание. Затова, менъ ми се струва, че, прѣди всичко, трѣбва да се види въ протоколитѣ, и може би ще се окаже, че комисията е била пратена за едно, а тя да е извършила свършено друго. Така ли е или не, азъ точно не помня, но, доколкото си припомнямъ, така

бѣше работата — постанови се, че изборътъ е правиленъ, а послѣ се повдигна въпросъ, че избраниятъ не отговарялъ на ония качества, които се изискватъ отъ закона. Затуй, азъ бихъ желалъ да се прочете протоколътъ прѣди да се вземе каквото и да е рѣшение.

Дамянъ Цековъ: Г-да народни прѣдставители! При всичко, че г. прѣдсѣдателятъ прѣди малко не даде думата на единъ отъ нашитѣ другари, а именно г. Спасъ Ивановъ да говори по това обстоятелство, дали дѣйстви-телно Народното Сѣбрание е испратило тази анкетна комисия съ цѣль да провѣри избираемостѣта на г. Балтаджиева, или да провѣри оплакванията, контестаціитѣ по неговия изборъ, макаръ и да не сж напечатани всичкитѣ дневници, обаче, това е напечатано и всѣки единъ, който иска, може да отиде въ Стенографическото бюро и ще види, както едното обстоятелство, така и другото, а най-главното, дали г. Балтаджиевъ е ималъ право на избираемостъ, и дали дѣйствително той е упражнявалъ извѣстно позорно занятие, което опорочава неговата честъ. Отъ справката, която се направи прѣди малко въ стенографическитѣ протоколи, излиза, че Народното Сѣбрание е натоварило анкетната комисия, за да провѣри това именно обстоятелство, отъ една страна, а така сжщо, отъ друга страна, да провѣри изложеното въ контестаціитѣ. Щомъ е това така, щомъ авансирамъ тукъ, че има такава нѣщо въ протоколитѣ, менъ ми се струва, че ще ни бжде позволено да кажемъ, че докладътъ на почитаемата анкетна комисия е нещленъ въ най-сжществената си частъ, именно въ това, което сме искали да узнаемъ. Ако ли г. прѣдсѣдателятъ или почитаемитѣ народни прѣдставители, собствено болшинството е съгласно, че не може тукъ да се поддържа това нѣщо, не го приема за чиста монета и намира, че г. Балтаджиевъ не е пороченъ въ нѣщо и че може да бжде избираемъ, и това се приеме отъ Народното Сѣбрание, то въ такъвъ случай нѣма защо да говоримъ. Но ако, е въпросъ за сжщността на работата, за която е била натоварена комисията, като вземемъ прѣдъ видъ, какво е тя направила, азъ казвамъ, че анкетната комисия не е изпълнила въ точностъ мисията, която ѝ е била възложена отъ страна на Народното Сѣбрание. Толкозъ по въпроса: дали е трѣбвало да се занимае тя съ тази делегация отъ Народното Сѣбрание, относително правото на избираемостъ на г. Балтаджиева.

Но да дойдемъ сега на самия докладъ на почитаемата анкетна комисия. Ако всичкитѣ мотиви на анкетната комисия сж тия, които прѣди малко се докладвахъ прѣдъ васъ, г-да народни прѣдставители, то позволѣте ми да кажа лично за мене, че не сж ме убѣдили, че дѣйствително изборътъ на г. Балтаджиева трѣбва да се касира. Азъ имамъ и тая слабостъ да вѣрвамъ, че не сж убѣдили и самитѣ васъ, че г. Балтаджиевъ трѣбва да бжде касиранъ затова, че не били спазени нѣкои форми на Избирателния законъ и че сж станали такива нарушения, които опорочаватъ самия изборъ! Почитаемиятъ докладчикъ начена доклада си така: ние, казва, като имаме прѣдъ видъ оплакванията на избирателитѣ по този изборъ, които състояхъ първо — прочете ни едно заявление отъ избиратели —

че г. Балтаджиев, заедно съ своя другарь Великовъ и съпартизните му, сж агитирали по единъ нечестенъ начинъ, като сж употрѣбвали името на нашата Освободителка, като лъгали избирателитѣ, че сж човали рубли ще дадѣтъ, че тютюнъ ще имъ раздадѣтъ и т. н.; като имяхме прѣдъ видъ второ едно заявление, че имало споръ за замедляване гласоподаването отъ страна на бюрото, за да се попрѣчи на избирателитѣ да не могатъ да подадѣтъ гласа си свободно; като имяхме, най-сетнѣ, прѣдъ видъ и нѣколко още заявления въ този духъ, че нияни и организирани шайки въоръжени сж отишли и попрѣчили нѣтъ на избирателитѣ, за да не могатъ свободно да дадѣтъ гласа си, ние отидохме и провѣрихме всички тия работи, и въ резюме казва, че всичко това се оправдава. Питамъ азъ сега: ако е работата за това заявление, че се е общавало да се даватъ нѣкакви рубли, че ще се дакаратъ изъ Русия волове, че ще се дава тютюнъ, дали всичко това се потвърждава? Азъ оставамъ настрана самия фактъ, че това нѣщо, което се е повтаряло толкова нѣколко по отношение политическитѣ убѣждения на една или друга партия, е отживѣло вѣка си, че е срамотно да се поддържа, че единъ съвѣстенъ човѣкъ, особено кандидатъ за прѣдставителъ, ще отиде да си служи съ такива срѣдства, пъкъ даже, ако нѣкой кандидатъ рече да си служи съ тѣхъ, едвали ще му помогнатъ; азъ, като оставамъ самия този фактъ настрана, казвамъ, че отъ доклада на анкетната комисия това нѣщо не се потвърждава. Нека ни кажатъ отъ избирателитѣ, партизани на едната или другата страна, кой е казалъ на анкетната комисия: ние знаемъ, че говорихъ кандидатитѣ на противната партия това нѣщо, знаемъ, че тѣхнитѣ агитатори въ деня на избора, на самото изборно мѣсто, казвахъ това нѣщо. Нѣма, г-да прѣдставители, такова нѣщо; не ни се показва такова лице. Съ внимание изслушахме доклада на почитаемата анкетна комисия и, доколкото можахме да схванемъ, това обстоятелство, не се установява, не ни се посочи.

Оставае вториятъ въпросъ, втората контестація да се провѣри, дали е основателна или не, именно замедляването отъ страна на бюрото. Такова нѣщо нѣма. Никой отъ избирателитѣ не казва, че бюрото не е слѣдвало привикването на общинитѣ по избирателнитѣ списъци, че то прѣкъсвало за нѣколко часа избора, подъ единъ или другъ прѣдлогъ, за да не могатъ всичкитѣ избиратели да гласоподаватъ наврѣме. Пъкъ, най-послѣ, защо да отиваме надалечъ? Протоколътъ на бюрото е налице; списъцитѣ, числеността на избирателитѣ и гласовѣтъ, които сж дадени, сж налице. Сравнитѣ ги, сравнитѣ по колко души сж гласоподавали въ часъ и ще видите, дали е имало замедляване или не. Луковитската околия, въ сравнение съ другитѣ околии, ако не стои на първо мѣсто, то не е и послѣдно по числото на гласувавшитѣ избиратели. Ако кандидатитѣ на едната или другата партия не сж получили гласовѣтъ на абсолютното болшинство отъ избирателитѣ, както въ други нѣкои околии, то пъкъ не сж получили и толкова малко гласове, както сж получили нѣкои въ други околии. Не е имало замедляване и не е констатирано това. А пъкъ ние имаме прѣдъ себе си, най-сетнѣ, сегашнитѣ

допълнителни избори: сравнитѣ ги и ще видите, че половината гласове не сж дадени за избория въ допълнителния изборъ, сравнително гласовѣтъ, които сж дадени за г. Балтаджиева въ миналитѣ избори, на 25-й априлий т. г. Резюмето на почитаемата анкетна комисия е, че е имало разгонване на избиратели, че гласоподавали едни и сѣщи избиратели по нѣколко нѣкти, че нѣкои отъ членоветѣ на бюрата напускали мѣстата си и, най-сетнѣ, прѣдсѣдателитѣ и натритѣ избирателни секции, не сж обръщали никакво внимание на никакви оплаквания отъ страна на избирателитѣ, нѣща, за които много дълго говори г. Маламеновъ. Разгонване и малтретиране на избирателитѣ било имало, г-да прѣдставители, отъ нияни и въоръжени шайки. Ако това е вѣрно, дѣйствително, само по тая причина изборътъ самъ по себе си е опороченъ, трѣбва да се касира. Но, питамъ азъ: кои сж доказателствата за туй нѣщо? Каза ни се: разпитахме нѣкои избиратели отъ нѣкои избирателни секции и тѣ казахъ, че сж чули такива нѣща — но не сж видѣли — а нѣкои знаиди, че имало такива нѣща. Ако дѣйствително е имало нѣкои избиратели, които сж били бити и малтретирани, не може въ разстояние на 4 мѣсеца да се изгубятъ и да се не яви, да се не намѣри, нито единъ отъ тѣхъ, да се оплаче на анкетната комисия. Самиятъ фактъ, че бѣше извѣстно, че ще отива анкетна комисия, самиятъ фактъ, както каза г. докладчикътъ, че 20 дена се е въртѣла анкетната комисия изъ Луковитската околия, е достатъченъ да прѣдполагаме, че, ако имаше такива нѣща, щѣше да се яви поне единъ битъ, толкова повече, че бититѣ, както се прѣдполага, сж били отъ приятелитѣ на пропаднитѣ кандидати. Нека ни се каже, кое е лицето, което е бито; нека ни се каже, кои избиратели сж били върнати отъ изборното мѣсто. По цѣли села се казва. Не е истина, господа, защото, нито единъ не казва, че нѣкоя шайка го е принудила да не гласоподава. Ние имаме избирателнитѣ списъци по първия изборъ и вие ще видите по тѣхъ, че въ едно село, сравнително съ всичкитѣ села отъ Българското Княжество, е давало на стотѣ 60, 70, 80 избиратели. Послѣ, имайте прѣдъ видъ и това. Нѣкой си Йончевъ казва, че двама души се явили съ колове на изборното мѣсто, и това съставлявало шайка, която тероризирала избирателитѣ и ги връщала отъ изборното мѣсто! Ако логиката и здравиятъ разумъ доуцатъ, че двама души съ колове, а не съ оръжия, сж могли да прогонятъ избирателитѣ, тогава касирайте тоя изборъ, касирайте г. Балтаджиева. Но менъ ми се струва, че показанията на такива свидѣтели дохождатъ да ни убѣдятъ въ противното, т. е. че даже и да е имало двама души съ тояги, тѣ не сж могли да разгонятъ избирателитѣ и слѣдователно да измѣнятъ резултата на избора. А пъкъ кои сж били тѣзи двама души, които сж се явили съ колове, не се казва, както не се казва и отъ кого е била устроена тази шайка и въобщѣ кои сж били тия лица. Ние виждаме, че има подадени заявления за маловажни нѣща, като за тютюнъ, за рубли и т. н., но не виждаме оня кандидатъ, който се е борилъ, да е подалъ едно заявление на бюрото за това нѣщо. Ако прѣдсѣдателътъ на бюрото е билъ толкова недобросѣвѣстенъ да

казва: оставяте г. Балтаджиева, той е отъ нашитѣ, все щѣше да се намѣри нѣкой да укаже на тия нѣща, поне щѣше да фигурира такова заявление въ изборното дѣло, та да мислимъ, че дѣйствиелно е имало такива нѣща.

По-нататкъ, въ втория мотивъ, анкетната комисиия казва, че едни и същи избиратели, около 20 души, гласо-подавали по два пжти. Ние, г-да прѣдставители, тази про-лѣть провѣрихме изборитѣ станали въ цѣлото Княжество, и тогава тоя въпросъ се повдигна нѣколко пжти, но почи-таемата дѣсница, па и лѣвицата дойдохъ до заключение, че при сегашния Избирателенъ законъ, такова нѣщо не е възможно, защото всѣки избирателъ си носи своята изби-рателна карта; невъзможно е още и защото прѣдставителъ на всѣка община, именно кметътъ, познава лицата, които дохождатъ да гласоподаватъ два пжти и ще ги укаже на бюрото; защото тамъ присѣствуватъ и нѣкои отъ членоветѣ на окръжния съвѣтъ, които познаватъ своитѣ избиратели отъ околията; и най-послѣ, защото тамъ присѣствуватъ застѣ-ниците на кандидатитѣ, които обикновено биватъ такива лица, които могатъ да познаватъ избирателитѣ, или пъкъ, ако не ги познаватъ, могатъ да се посвѣтватъ съ своитѣ приятели и, слѣдователно, ако видѣтъ, че става такова нѣщо, могатъ да поискатъ да се прѣмахнатъ такива лица. Имало ли е заявление въ деня на избора до бюрото, че едни и същи лица се явявали два пжти да гласоподаватъ? Не е имало. Слѣдователно, това не може да бѣде вѣрно; не може да бѣде основателно. Ако пъкъ допуснете, че нѣкой кметъ или нѣкои 20 души недобросовѣстни избиратели отъ Лу-ковитската околия сж отишли и сж подали и втори, и трети, и четвърти, и пети пжтъ бюлетини за опозиционнитѣ кандидати, тогава взѣмете числото на гласоветѣ, които сж получили опозиционнитѣ кандидати, вземѣте и числото на гласоветѣ, които сж получили правителственитѣ кандидати, и вие ще видите, че разликата е ни повече, ни по-малко отъ 800 гласа; слѣдователно, тия 20 гласа не измѣняватъ резултата на избора, и затова, мнѣнието на анкетната ко-мисиия не е право, не е основателно.

Колкото за това, че нѣкои отъ членоветѣ на бюрото напускали бюрото и отивали да агитиратъ между избира-телитѣ, вие виждате, г-да народни прѣдставители, че вие имаме свидѣтелскитѣ показания на избирателитѣ само отъ едната страна. Вие виждате още, че тѣзи членове сж дали своитѣ обяснения, като сж казали защо сж излизали по два-три пжти. И това е твърдѣ естествено, защото всѣки не може да стои цѣлъ денъ на едно мѣсто. Да допуснемъ за минута, че сж излизали въ изборното мѣсто, че сж казали нѣкоя дума на избирателитѣ, че сж замѣнили или сжсжали бюлетинитѣ на нѣкои избиратели; за това тѣ сж отговорни по углавенъ редъ, но то не може да служи за причина да се казва, че резултатътъ на избора е измѣненъ.

Колкото за това, дѣто се казва, че отъ страна на прѣдсѣдателитѣ на бюрата, не се е обръщало никакво внимание на оплакванията, азъ оставямъ на васъ да се произнесете справедливо ли е това обвинение или не. Такива оплаквания не е имало отъ самото начало и това обвинение не можемъ да го вземемъ за основателно, защото даже въ самия денъ

на избора, когато страститѣ сж били разгорещени, не се е подало заявление за такова нѣщо. Това нѣщо не можемъ да го вземемъ за основателно, защото по Луковитския изборъ, ако е имало членове на бюрото, които сж симпатизирали на опозиционнитѣ кандидати, имало е и такива, които сж симпатизирали на тѣхнитѣ противници — на правител-ственитѣ кандидати. Та, искамъ да кажъ, че тѣзи мотиви, които наведе почитаемата комисиия, чрѣзъ своя докладчикъ, сж недостатъчни, неоснователни и затова вѣрвамъ, че почи-таемото Народно Сѣбрание ще се съгласи, щото изборътъ на г. Балтаджиева да бѣде приетъ за правиленъ и редо-венъ и като такъвъ да бѣде утвърденъ.

Никола Ценовъ: Г-да народни прѣдставители! Като членъ отъ анкетната комисиия, считамъ за длъжностъ да дамъ нѣкои разяснения въ подкрѣпление на онова мнѣние, което исказа г. докладчикътъ на анкетната комисиия, а така сжщо и на туй, което днесъ азъ ще кажъ отъ себе си по Луковитския изборъ. Анкетната комисиия се испрати въ Лу-ковитъ по рѣшение на Народното Сѣбрание, не така, както нѣкои отъ лѣвицата говорѣтъ, а по рѣшение на Народното Сѣбрание, да отиде на мѣстото да провѣри оплакванията на избирателитѣ, констатиращи въ заявленията имъ пода-дени до Народното Сѣбрание. Този дневникъ е отъ 24-й май 1899 година. Слѣдователно, дѣто се упрекава анкетната комисиия, че не е провѣрила качествата за личността на г. Балтаджиева, за което е била испратена, упрекава се неоснователно. Г. г. ораторитѣ трѣбваше да се справѣтъ въ дневника и да видѣтъ, че това нѣщо не е вѣрно. Прочее, анкетната комисиия имаше за цѣлъ да провѣри contesta-цията, подписана отъ 800 души избиратели, подписитѣ на които сж завѣрени отъ всичкитѣ общински управления. Въ тази контестація, която ви се чете отъ г. докладчика, се посочватъ всичкитѣ нарушения, именно: че имало насилия, че имало шайки, че имало кжсане на бюлетини, че били дър-жани рѣчи въ изборното мѣсто, че членоветѣ на бюрото излизали вѣнъ отъ мѣстото, опрѣдѣлено за бюрото и пр. Всичко това е писано въ контестацията и трѣбваше ние да го провѣримъ: Г-нъ Спасъ Ивановъ, като че ли намира да сме ние втора апелативна инстанция, та каза: вие сте викали свидѣтели безъ да провѣрите тѣхнитѣ качества. Ние не разбираме такава анкета, каквато разбира г. Ива-новъ. Ние сме властни да провѣримъ тия нарушения, защото Народното Сѣбрание не ни указа кои свидѣтели да викаме, а ни даде своето довѣрие да испитаме, които искаме сви-дѣтели, и да провѣримъ дали е вѣрно оплакването на избирателитѣ или не. И ние намѣрихме за най-цѣлесобразно да отидемъ въ всѣка община, избирателитѣ на която сж подписали това заявление. Както каза г. докладчикътъ, най-напрѣдъ отидохме въ Дърманската секция, защото отъ нея само; Дърманската секция, има контестація. Въ тая секция обиколихме само три голѣми села, защото имаше около 500 души, които сѣхъ подписали контестацията. Ние не викахме само Стояна и Ивана, както каза г. Ивановъ, ами съобщихме на кмета, чрѣзъ околийския началникъ, че на еди-кой си денъ, членоветѣ на анкетната комисиия ще оти-дѣтъ тамъ, та всички ония избиратели, които сж подпи-

сали контестацията, да се намържът въ селото. Ние не питахме: на колко си години, какво работиш и пр., ами ги питахме: ти избирател ли си? — Избирател съм. Питахме и кмета: тия лица, избиратели отъ с. Торосъ ли сж? — Тия сж, казва. Вие сте се оплакали; върно ли е? — Казват: върно е, и тогава записахме тѣхнитѣ имена. Слѣдъ това, отидохме въ с. Жгленъ. Казахме на кмета да извика всички, които сж подписали контестацията, а така сжщо и други лица, които не сж подписали. По този начинъ, ние распитахме всичкитѣ избиратели отъ с. Жгленъ. Отидохме въ с. Бежаново — и тамъ направихме сжщото. Въ това село само ни бѣше описанъ начинътъ на агитацията на Великова. Великовъ е билъ на конь, съ дисаги пълни съ контрабанда тютюнъ, който раздавалъ на избирателитѣ и казвалъ: който не избира мене, ще си помни. Това го нѣмаше въ контестацията. Слѣдъ туй, прѣминахме въ Ракитската секция. И тамъ по сжщия начинъ распитахме заявителитѣ и се оказа сжщото. Въ Ракитската секция, въ деня на избора, е било подадено едно заявление отъ Никола Р. Кръстановъ и въ сжщия протоколъ на Народното Събрание, когато се е разисквало по Луковитския изборъ, се е рѣшило да се прѣвѣри и туй заявление на Кръстанова, защото изборното бюро не е могло да го прочете. Анкетната комисиия го прочете и зададе въпросъ на Кръстанова: върни ли сж оплакванията ви? — Върни сж, каза. Пойскахме отъ него свидѣтели, той ни посочи цѣлото с. Ракита, и ние распитахме цѣлото село. Тукъ научихме, какъ нѣкой си Дучо Дучовски, който е ималъ шайка, отишълъ съ нея на изборното мѣсто, гдѣто спирали, пѣдили мирнитѣ избиратели и викали да живѣе тази държава, а не друга и пр. Този въпросъ ще го прѣмължж. Самъ Кръстановъ е билъ стрѣлянъ съ револверъ, но не могли да го погоджтѣ. Всичко това се констатира. Членътъ на бюрото Йорданъ Спасовъ, не е стоялъ на бюрото, ами на входнитѣ врата на училището и при идването на избирателитѣ, които не сж били отъ нашитѣ, съ викове „назадъ“ ги е пропѣждалъ да не гласоподаватъ. Въ самото с. Телишъ имало около 250 души кантониери, назначени отъ постоянната комисиия, които сж стояли тамъ и не давали на избирателитѣ да отиджтѣ и да гласоподаватъ. Г-нъ Ивановъ казваше, че не сме направили чъртежъ на изборното мѣсто. Въ Дърманската секция ние обиколихме изборното мѣсто. То се намира въ единъ голѣмъ дворъ и вжтрѣ въ двора е училището. Имало е само двѣ врати. Никой не е могълъ да влиза, освѣнъ членоветѣ на бюрото, които излизали да агитиратъ. Въ с. Ракита тоже е голѣмъ дворътъ; вжтрѣ е черковата и училището, има врата, на праговетѣ на която е стояла шайката на Дуча Дучовски, по заповѣдъ на Великова. Самъ Великовъ въ този денъ е билъ въ кръчмата на Христа Бойковъ, рѣзалъ е тютюнъ — имало около 30 килограма тютюнъ — раздавалъ го на избирателитѣ, давалъ всекому по чаша ракия и бюлетина и ги е пращалъ да гласоподаватъ. Но за да не би да му измѣнижтѣ, пращалъ е заедно съ избирателитѣ нѣкой си агитаторъ Поповъ, който ги завождалъ и прѣдавалъ на ония, които сж чакали на стълбата на училището. По този начинъ анкетната комисиия прѣвѣри всичко и се убѣди, че волята на избирателитѣ отъ Луко-

витската околия е била фалшифицирана, е била истрѣгната съ измама и заплашване и затова рѣши да се касира изборътъ, защото ще бѣде срамъ да се приеме такъвъ единъ изборъ. Тютюнъ имъ общавали, рубли имъ общавали, заплашвали ги и пр. Това е запрѣтено отъ закона. Този изборъ трѣбва да бѣде касиранъ, за да виджтѣ и други, че когато се избиратъ съ заплашване, когато по този начинъ агитиратъ, тѣ нѣма да сполучжтѣ, нѣма да се утвърждаватъ изборитѣ имъ. Ето защо, азъ, като се присѣдинявамъ къмъ онова рѣшение, което дадохме още на мѣстото, когато бѣхж прѣсни впечатленията ми отъ произволитѣ на опозицията, заявявамъ, че поддържамъ това мнѣние и моля Народното Събрание да касира този изборъ.

Прѣдседателствующий Иовъ Титоровъ: Г-нъ Балтаджиевъ! Вие сте записани, но и г. Вълко Нейчовъ иска да говори, та ако обичате, можете и подиръ него да говорите.

Вълко Нейчовъ: Азъ ще жалж, ако бѣдж причина да се не даде думата на г. Балтаджиева.

Иванъ Г. Балтаджиевъ: Може да се даде думата по-напрѣдъ на г. Вълка Нейчовъ.

Вълко Нейчовъ: Менѣ ми правжтѣ честта да ме реджтѣ въ полка на народницитѣ. Отъ тази точка зрѣние, азъ мислж, че съмъ длъженъ да кажж слабата си дума по прѣвѣрката на Луковитския изборъ, по случай докладътъ на анкетната комисиия. Азъ искамъ да признаж за доказано всичко това, на което толкозъ хубаво настояваше почтениятъ нашъ колега г. Никола Ценовъ, който е, впрочемъ, и единъ отъ членоветѣ на анкетната комисиия по този изборъ; но като сравнявамъ другитѣ избори, които въ нѣдрото на това велико, голѣмо, да кажж, Събрание бѣхж утвърдени, азъ пороцитѣ, съ които е опороченъ Луковитскиятъ изборъ, намирамъ много малки, за да мотивиратъ едно касиране на тоя изборъ. Не отказвамъ на сегашното болшинство на Народното Събрание духа на либерализмъ, съ който то се титрира, но за да признаемъ, че то дѣйствително се движи отъ духа на либерализмъ, трѣбва да го докаже поне при прѣвѣрката на изборитѣ. Ако то е толкозъ либерално да утвърждава избори, които сж на членоветѣ отъ болшинството, това още не е либерализмъ; неговиятъ либерализмъ ще се докаже по най-осязателенъ начинъ въ избори, на които сж прѣдметъ членове отъ меньството. Азъ мислж, че случаятъ е сега такъвъ за болшинството, за да истѣкне своя либерализмъ, като не касира избора на Луковитската околия, въ лицето на г. Балтаджиева, но като го утвърди, защото, г-да, всички въ тоя свѣтъ искатъ да сж либерали, ама за себе си. Ние, българитѣ, грѣшимъ, като казваме, че сме либерали, когато всека партия само за себе си е либерална. Нека, когато сме равни къмъ своитѣ, да бѣдемъ либерали и спрѣмо своитѣ неприятели, спрѣмо своитѣ политически противници и тогазъ общественото мнѣние въ свѣта ще ни сматра като народъ узрѣлъ политически, като народъ, който знае да се ползува отъ своитѣ правдини. Азъ не искамъ такъвъ либерализмъ — само азъ да съмъ слободенъ, а всички други да лѣгатъ прѣдъ мене, (Ржкоплѣскане. — М и л а нъ

Макавѣевъ: Само за маниеритѣ Ви ржкоплѣскаме!) а да бждемъ либерални и спрѣмо ония, които сж по-слаби отъ насъ.

Прѣдсѣдателствующий Иовъ Титоровъ: Г-нъ Балтаджиевъ има думата.

Иванъ Г. Балтаджиевъ: Г-да народни прѣдставители! Днесъ почитаемото Народно Сѣбрание се занимава съ избора на Луковитската околия. Този изборъ се разгледа прѣзъ мѣсецъ май, въ извънредната сесия на Сѣбранието, и тогазъ моятъ другаръ бѣше касираиъ, а относително менъ, тогавашната провѣрочна комисиия постанови да се испрати анкета. Това мѣние на комисиията по избора бѣше уважено отъ почитаемото Народно Сѣбрание и се назначи анкета, която да отиде и провѣри нѣкои нередовности по избора. Тия нередовности се състоехъ въ това: първо, защото имаше едно заявление, приложено при дѣлото, съ което нѣкои мои политически противници се оплаквахъ, че моятъ изборъ билъ нередовенъ, по причинитѣ изложени отъ тѣхъ, и второ, имаше заявление отъ моятъ противникъ — кандидатътъ Кръстановъ — затова, че като подалъ едно заявление до бюрото, не било уважено отъ бюрото и не му било дадено ходъ. Тия бѣхъ главнитѣ причини, за които Народното Сѣбрание назначи анкета. Тогава, при изучаването на самото дѣло, стана въпросъ: какъ се е втикнулъ прѣписъ отъ единъ протоколъ, отъ 1889 год., който азъ не знаехъ, понеже тогазъ азъ бѣхъ единъ видъ оппозиция. Моитѣ политически неприятели бѣхъ направили този протоколъ за да ми попрѣчтъ, да не мож да бждемъ избранъ тогава, когато щѣхъ да станемъ общински избори и избори за училищни настоятелства. Този протоколъ не е съобщенъ на мене и не е поднесенъ на утвърждение и само по себе си се разбира, че като на този протоколъ не е даденъ никакъвъ ходъ, азъ съмъ останалъ и досега членъ на тая община. Като такъвъ, азъ съмъ билъ избранъ като училищенъ настоятелъ, като членъ на окръжния съвѣтъ, като сждебенъ засѣдател и пр.

Тогава станъ въпросъ и не можа да се опрѣдѣли за какво отива анкетната комисиия: дали само за първитѣ два въпроса или и за третия; но отъ протоколитѣ се вижда, че тя отива да провѣри само оплакванията противъ мене. И наистина анкетната комисиия, г-да народни прѣдставители, дойде въ Луковитъ на 15-й августъ т. г. и на 16-й и 17-й трѣгна да обикаля селата, като за това на мене нищо не съобщи — че тя ще отиде въ извѣстни села, за да можъ и азъ да присѣтствувамъ, при всичко, че се видѣхме. (Докладчикъ Иванъ Я. Поповъ: Съобщихме Ви!) Чухъ дѣйствително тогава, че анкетната комисиия ужъ била казала на околийския началникъ да ми съобщи, че тя излиза по селата, за да отиде и азъ, но менъ околийскиятъ началникъ не ми съобщи. Менъ ми се съобщи отъ съдържателя на хотела, че казали на околийския началникъ да ми каже; но той не ми каза. Излиза, че азъ не знаехъ за това и не можехъ да отидѣ. Разбрахъ, че тѣ отишли на Глава Панега и правили тамъ нѣкои увеселения и слѣдъ връщането имъ не ми съобщихъ. Слѣдователно, азъ не отидохъ. Понеже не ме поканихъ, то и азъ намѣрихъ за добръ

да имъ дамъ по-голяма свобода, по-голяма възможность да изслѣдватъ тия беззакония, които сж станали прѣзъ врѣме на избора.

Тия, г-да прѣдставители, нередовности били казани и посочени въ оплаквания и жалби писмени, подадени отъ моитѣ политически противници, за които г. Ценовъ казва, че сж 5—600 души, потвърдени съ печата на общинския кметъ. Подобно нѣщо нѣма, а просто има една жалба, подписана отъ нѣколко души, вътрѣ, въ която се излагатъ нѣкои нередовности. Дали сж гласоподаватели или не сж гласоподаватели, дали сж избиратели или не сж, нѣма доказателства, защото личнитѣ карти се намиратъ въ бюрото. Но така или иначе, тѣ сж дали тая жалба. Какъ е станала провѣрката на тая жалба? — Членовѣтъ на анкетната комисиия сж отишли и попитали сжщитѣ лица: „вие ли сте подписали?“ — „Да, ние“. — „Ами, имаше ли шайка?“ — „Имаше“. — „Е, носѣхъ ли рубли съ торби?“ — „Да, носѣхъ.“ — Това нѣщо ни казва г. Поповъ. Той повече биеше на това, че Великовъ ходѣлъ на конь, а за рублитѣ и за тютюня каза твърдѣ слабичко. Види се бѣше го малко срамъ да раскрие тия показания, че торби съ рубли се носѣли и 30 кила тютюнъ се е мѣкнулъ. Не ще съмнѣние, г-да прѣдставители, че, когато единъ човѣкъ си дава кандидатурата, има и приятели, има и противници, и ако отидете да попитате тия противници: еди кой си какъ се избра, ще ви кажтъ, че се е избралъ неправилно; а ако попитате: имаше ли шайки, ще кажтъ: имаше; нѣма да кажтъ: нѣмаше. Не ще съмнѣние, че другитѣ, като мои политически приятели, ще кажтъ, че това не е справедливо.

Иванъ Московъ: Г-нъ Балтаджиевъ! Вашата ли шайка Ви расѣпи главата?

Докладчикъ Иванъ Я. Поповъ: Това не е на 6-й декемврий, когато носѣхте шайка.

Иванъ Московъ: Намѣри ли си чепицитѣ при Карлуковския мѣнастиръ?

Прѣдсѣдателствующий Иовъ Титоровъ: Моля, г-да, назете тишина! — Продължавайте, г-нъ Балтаджиевъ.

Иванъ Г. Балтаджиевъ: Така щото, г-да прѣдставители, ако вие дадете важность на такива показания, имайте прѣдъ видъ, че ще създадете единъ прецедентъ такъвъ, какъвто ще послѣдва за всеки изборъ. Пропадналиятъ кандидатъ ще събере 5—600 подписа на едно заявление, ще го поднесе на Народното Сѣбрание и послѣдното ще трѣбва да уважава такива заявления и ще трѣбва да испраща анкетни комисиии, които, като ще испитватъ сжщитѣ лица, тѣ ще казватъ: „да, истина, имаше рубли и раздаване на тютюнъ и пр.“, и, мисля, тогава ще трѣбва да се касира всеки народенъ прѣдставителъ. По тоя начинъ ни единъ изборъ нѣма да се счете за правиленъ отъ Народното Сѣбрание, ако то взима за много важни показанията на такива едни оплаквачи. Никой нѣтъ моитѣ противници нѣма да кажтъ, че моятъ изборъ е правиленъ, ако тѣ бждемъ попитани. Азъ вѣрвамъ, че всеки единъ отъ васъ, който е избранъ съ пълно вишегласие, пакъ има 25 души противници. Ако попитатъ тия 25 души, тѣ ще кажтъ, че полицията е правила това и това. Така щото, азъ нѣма да

се съглася, че тѣ би казали това, ако избораиятѣ би билѣ отъ болшинството. Работата е да даваме ли или не на такива показания значение? Ако бждж азъ анкетата, никой нѣма да дамъ значение на такива показания, защото знаж, че тѣ ще съдържатъ противното. Така щото, като имате прѣдъ видъ това, азъ вѣрвамъ, че всѣки единъ отъ васъ ще прѣцѣни: доколко сж справедливи тия показания на 800-тѣ души, защото азъ не съмъ избранъ само отъ тия 800 души, а съмъ избранъ отъ 2424 души. Ако ли пъкъ Народното Събрание желае току тѣй да ме касира, то е другъ въпросъ.

Вториятъ мотивъ, г-да народни прѣдставители, е оплакването на пропадналия кандидатъ Кръстановъ, който е далъ едно заявление отъ 5—6 страници до бюрото и който се оплаква за нѣкаква си неправилностъ. Бюрото тогава, едно че е било много пространно това заявление и не е могло да го прочете, отъ друга страна прѣдсѣдателятъ на бюрото казва, че било написано много лошо и неграмотно, не е могълъ самъ той да го прочете, и като такова, бюрото го е оставило безъ послѣдствие. Тогазъ докладчикътъ г. Бакаловъ каза, че понеже бюрото не е дало никакво слѣдствие, никакво значение на тази жалба, затова нарушенъ е извѣстенъ членъ на Избирателния законъ. Така щото, по тия именно оплаквания на Кръстановъ, какво е направено? Попитали самия него и неговитѣ показания ние имаме тукъ. Той какво е рекълъ? Поддържамъ напълно жалбата си. Не ще съмнѣние, че така трѣбваше и да бжде, защото, кой е този, който ще каже противъ себе си, да е подалъ жалба и да дойде отсетѣ да каже, че не я поддържа. Така щото, азъ мисля, г-да народни прѣдставители, че и този мотивъ не е тѣй важенъ, за да дойде Народното Събрание да счете единъ изборъ, какъвто е моя, за неправиленъ. Този мотивъ нѣма никакво значение.

Други жалби почти нѣма никакви и въобще други никакви разслѣдвания нѣма. Сега, анкетната комисиия е намѣрила и други нѣкои мотиви и казва, че заслужава да се касира моятъ изборъ, като казва, че нѣкои избиратели не само раздавали бюлетини, ами имало други, които кжсали бюлетини. Азъ не съмъ ходилъ никждѣ, нито въ едно село. Казва се, че мои избиратели били кжсали бюлетини; но на кое мѣсто, вънъ или вътрѣ въ изборното мѣсто, не е казано. Казва се, че други избиратели раздавали много явно бюлетини и че нѣкои отъ тѣхъ обѣщавали рубли, послѣ носили тютюнъ и пр. Чудно е, дѣйствително, г-да народни прѣдставители, какъ анкетната комисиия не е могла да намѣри и да ни прѣдстави единъ актъ, съставенъ отъ полицията, че дѣйствително Иванъ Драгановъ е носилъ тютюнъ! У насъ за една чубучка, за единъ драмъ тютюнъ се съставя актъ, а пъкъ 30 килограма тютюнъ да се носи по селата и да нѣма съставенъ актъ отъ нѣкой полицейски стражаръ — защото и по селата има достатъчно стражари — това е повече отъ чудно. Неужели нѣмаше да се състави единъ актъ за този тютюнъ? (Никола Ценовъ: По избора на Панкова намѣри се съставенъ актъ, но пакъ се потвърди).

Слѣдъ туй, г-да народни прѣдставители, за рубли. Възможно ли е да се поддържа и да се вѣрва, че азъ

имамъ единъ човалъ или една торба рубли? Неужели азъ ще ги раздавамъ на хората и нѣма да ги задържж за себе си? Ако би ми далъ нѣкой, азъ ще знаж да ги задържж, както нѣкои ги задържжж и сега сж въ положение, и да не бждж прѣдставителъ. Не сж рублитъ причината за да дойдж азъ тукъ. Ако азъ имамъ рубли, нѣмаше да ги раздавамъ, а щѣхъ да ги задържж за себе си. Съ рубли азъ не можехъ да дойдж тукъ. Имахъ довѣрие къмъ мене избирателитѣ и ме избражж. Едва ли ще има другъ изборъ редовенъ като мой.

Имайте прѣдъ видъ, г-да народни прѣдставители, че въ моя изборъ сж гласоподавали 4.811 души избиратели и съмъ избранъ съ 2.424 гласа — повече отъ половината, когато сега, при послѣднитѣ допълнителни избори сж гласоподавали само 2.970 души и кандидатътъ е избранъ само съ 1.500 гласа. Смѣтайте, че моитѣ избиратели сж били почти два пѣти повече и че азъ имамъ два пѣти повече гласове. Отъ туй можете да направите заключение, дали азъ съмъ влиятеленъ въ Луковитската околия, или не. Г-нъ Ценовъ каза, че едва ли щѣлъ съмъ да имамъ два гласа. Възможно ли е това, когато въ тази околия азъ живѣж отъ 20 години, и дали не съмъ могълъ да имамъ 2.000 и толкова гласа? Въ 1894 г. азъ бѣхъ кандидатъ на г. Радославовъ. Той, като мина прѣзъ Луковитъ, намѣри, че азъ съмъ единствениятъ подходящъ и влиятеленъ кандидатъ и той самъ ме кандидатира. И той бѣше сигуренъ, че ще бждж избранъ. Азъ бѣхъ тогава неговъ кандидатъ, и сигурно щѣхъ да бждж избранъ, ако полицията не ми попрѣчеше. Не съществуваеше тогава такъвъ Избирателенъ законъ, какъвто е сегашниятъ, ами като се отворихъ кутиитѣ, хвърлихъ се 5—6 шепи бюлетини. Съ новия Избирателенъ законъ не е тѣй; не може да се хвърлятъ съ шепи бюлетини. Слѣдователно, не само сега, нъ когато и да бжде, азъ ще бждж избранъ — имамъ честъ самъ да се прѣпорѣчамъ — защото 20 години живѣж въ тази околия и 4.000 души избиратели може да гласоподаватъ за мене, безъ даже да ходж по селата. Вие виждате отъ доклада на самата анкетна комисиия, че нито въ едно село не съмъ ходилъ. (Тодоръ Георгиевъ: И Георги Минчевъ се заканваше така!) За моето ходене, ще ви кажж, г-да прѣдставители, че 10 дни прѣди избора ходихъ въ едно село. Тамъ бѣше кметъ едно лице отъ Народната партия, което днесъ е пакъ кметъ отъ Либералната партия. Той бѣше прѣдсѣдатель на клуба на Народната партия, а сега е такъвъ на Либералната партия.

Тодоръ Георгиевъ: Значи, въ Народната партия има такива лица!

Иванъ Балтаджиевъ: Казвамъ, че това лице, каквото вършеше въ туй село тогава, днесъ сжщото върши.

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Белки г. Радославовъ има монополъ за тия работи! (Смѣхъ.)

Тодоръ Георгиевъ: Единъ отъ сподвижницитѣ сте Вие.

Иванъ Балтаджиевъ: Съ това не искамъ да кажж, че г. Радославовъ го е турилъ за кметъ, но казвамъ, че какъвто е билъ тогава, такъвъ е и сега. Вечеръта отидохъ

въ село; преди 5—6 дни въ селото устрои́л една шайка, съ подаритъ заедно, които вечерята въ 7—8 часътъ ме ранихъ. Мислѣхъ, всички вие, г-да прѣдставители, знаете, че когато дойдохъ тукъ, азъ бѣхъ раненъ и нѣмахъ надежда, че ще оздравѣя; но, благодарение на нѣкои добри лѣкари, азъ спасихъ своя животъ.

Така щото, поради това нарапяване нѣмахъ възможностъ да отидѣ нито въ едно село, а стояхъ въ Луковитъ. Моятъ сега другаръ г. Табаковъ ще каже, че азъ въ избора стояхъ вътрѣ при бюрото, безъ да съмъ излизалъ нѣкъдѣ. Откъдѣ накъдѣ се казва, че азъ съмъ отивалъ да раздавамъ и кѣсамъ бюлетини? (Никола Ценовъ: Не въ Луковитъ, а въ Дърманци и Ракита.) Ако бѣхте малко по-справедливи, щѣхте да признаете, че всичко това е скроено отъ лица, подготвени да кажѣтъ прѣдъ васъ това. Азъ ви казвамъ това искрено; казвамъ ви самата истина. Щомъ видѣхъ, че изборътъ е несправедливъ и опороченъ, азъ самъ не желаѣхъ да присѣтствувамъ тукъ въ Камарата. Въ бѣдѣ ще имаме изборъ, да заповѣда който обича—азъ пакъ ще бѣдѣ избранъ. Азъ ви исповѣдвамъ една истина и оставамъ на васъ, като народни прѣдставители, които сте давали клетва, да си турите ржката на сърцето и да се произнесете: правиленъ ли е моятъ изборъ или не. Съ мене опозицията нито ще се увеличи, нито ще се намали.

Така щото, г-да народни прѣдставители, като ви излагамъ всичкитъ данни отъ моя страна, остава на васъ да се произнесете тѣй, както намѣрите за добръ. Щомъ намѣрите, че изборътъ е опороченъ, азъ ще ви рѣкѣ „сбогомъ“ и ще си отидѣ отъ вѣдѣто съмъ дошелъ. Щомъ намѣрите, че изборътъ е правиленъ, азъ ще стоимъ тукъ. Азъ обичамъ да стоимъ тукъ, понеже сѣ ми дали довѣрието си избира-телитъ. Повече нѣма какво да кажѣ.

Прѣдсѣдателствующий Иовъ Титоровъ: Ще се пристѣпнѣ, г-да прѣдставители, къмъ гласуване, защото нѣма повече записани, които да желаѣтъ да говорѣтъ.

Анкетната комисиѣ по Луковитския изборъ прѣдлага, щото изборътъ на г. Ивана Балтаджиевъ да се касира. Този въпросъ ще дамъ на гласуване.

Който отъ г. г. прѣдставителитъ приематъ заключението на анкетната комисиѣ: да се касира Луковитскиятъ изборъ, въ лицето на г. Ивана Балтаджиевъ, да си вдигнатъ ржката. (Гласове отъ дѣсницата: Болшинство! Други отъ лѣвицата: Меншинство е!)

Михаилъ Сарафовъ: Моля, г-не прѣдсѣдателю, установявайте винаги гласовѣтъ!

Прѣдсѣдателствующий Иовъ Титоровъ: Понеже се заявява съмнѣние, ще стане още веднажъ гласуване и ще се прочетѣтъ, и единитъ, и другитъ гласове. Ще моля г. г. квесторитъ да прѣброжѣтъ гласовѣтъ.

Ония отъ г. г. прѣдставителитъ, които намиратъ, че трѣбва да се приеме заключението на анкетната комисиѣ: да се касира изборътъ на г. Ивана Балтаджиевъ, да си вдигнатъ ржката. Моля г. г. квесторитъ да прочетѣтъ

гласовѣтъ. (Квесторитъ Захарий Митовъ и Константинъ Досевъ брожѣтъ гласовѣтъ.)

Миланъ Макавѣевъ: Вие сте 64!

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Не сме 64 г-нъ Макавѣевъ!

Атанасъ П. Краевъ: Да не ви вади очитъ числото 64?

Миланъ Макавѣевъ: Ударѣте, г-не прѣдсѣдателю, на Краева единъ звѣнецъ.

Атанасъ П. Краевъ: Да удари на тебе!

Квесторъ Константинъ Досевъ: Заедно съ бюрото гласуватъ 82 души противъ избора.

Прѣдсѣдателствующий Иовъ Титоровъ: Болшинство е, г-да прѣдставители! Изборътъ, значи, на г. Балтаджиева се касира.

Съ туй дневниятъ редъ се исчерпва. Споредъ Правилника, утрѣ трѣбва да имаме засѣдание; но понеже е сѣбота, ще имаме засѣдание, ако прошетарната комисиѣ е готова да докладва нѣкои прошения.

Димитъръ В. Мантовъ: Прошетарната комисиѣ има приготвена работа, може да докладва прошения; тѣй щото, можемъ да имаме засѣдание.

Прѣдсѣдателствующий Иовъ Титоровъ: Г. Мантовъ заявява, че прошетарната комисиѣ имала приготвена работа да докладва; заради туй, ще имаме утрѣ засѣдание.

Константинъ Панайотовъ: Трѣбва да знаемъ, какви прошения ще се докладватъ!

Прѣдсѣдателствующий Иовъ Титоровъ: Значи, утрѣ ще имаме засѣдание. На дневенъ редъ ще имаме докладъ на прошения.

Ще съобщѣ на Народното Събрание, че е постѣпило запитване отъ Еленския народенъ прѣдставителъ, г. Ивана Бѣлиновъ, до г. Министра на Вътрѣшнитъ Работи. Съ туй запитване ще се постѣпи съгласно Правилника: ще се турне на дневенъ редъ, тогачъ, когато г. Министерътъ заяви, че е готовъ да отговори.

Константинъ Панайотовъ: За какво е това запитване?

Прѣдсѣдателствующий Иовъ Титоровъ: За интернирането на нѣкои лица по изборитъ.

Тодоръ К. Шипковъ: Искамъ думата!

Прѣдсѣдателствующий Иовъ Титоровъ: Подиръ туй, г-да народни прѣдставители, има и други въпросъ, който може да се разрѣши сега.

Г-да народни прѣдставители! Г-нъ Д-ръ Тодоровъ си е далъ оставката, по причина, че е назначенъ на служба, дипломатически агентъ на Българското правителство въ Ромъния.

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: Моля, да се съобщи въ Министерството на Вътрѣшнитъ Дѣла, че има вакантно прѣдставителско мѣсто.

Прѣдсѣдателствующий Иовъ Титоровъ: Който приема оставката на г. Д-ръ Тодорова да си вдигне ржката. (Болшинство.)

Петко Каравеловъ: Вотиране не трѣбва за туй иѣщо.
Щомъ е назначенъ на служба, съобщѣте само!

Прѣдсѣдательствующий Йовъ Титоровъ: Оставката му,
значи, е приета и ще се съобщи на Министерството на
Вжтрѣшнитѣ Дѣла.

Ще имаме утрѣ засѣдание и на дневенъ редъ, както
казахъ, ще имаме докладъ на прошения.

Прѣдсѣдатель: Жечо А. Бакаловъ.

Секретари: { Коста Ранковъ.
Д-ръ Христо Йордановъ.
Д-ръ Пеню Динчевъ.
Миланъ Макавѣевъ.
Иванъ Бѣлиновъ.
Д-ръ Петъръ Гудевъ.

Константинъ Панайотовъ: Пакъ ще моля, проше-
тартата комисия да ни дава поне единъ списъкъ, да знаемъ,
какви прошения ще се разглеждатъ.

Прѣдсѣдательствующий Йовъ Титоровъ: Засѣданието
се закрива.

(Закрито въ 6 1/2 часътъ вечеръ.)

Подпрѣдсѣдатели: { Д-ръ Сава Иванчовъ.
Йовъ Титоровъ.

Секретари: { Владимиръ Недѣлевъ.
Д-ръ Йорданъ Ц. Нейовъ.
Д-ръ Кирякъ Н. Провадалиевъ.
Д-ръ Василь Дочевъ.
Д-ръ Филипъ Симеоновъ.
Кръстанъ Доцевъ.

Началникъ на Стенографическото Бюро: Т. Хр. Гълъбовъ.